

Arsyllfa **Wledig** Cymru
Wales **Rural** Observatory

AROLWG GWASANAETHAU

Mai 2008

Adroddiad Ymchwil 15

Cronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu
Gwledig: Ewrop yn Buddsoddi
mewn Ardaloedd Gwledig
The European Agricultural Fund for
Rural Development: Europe Investing In
Rural Areas

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Cynnwys

Cynnwys	1
ADRAN 1 RHAGYMDRODD A DULLIAU	3
1.1 Rhagymadrodd	3
1.2 Dulliau	3
1.3 Demograffeg yr Ymatebwyr	4
1.4 Strwythur yr adroddiad	5
1.5 Categoriâu'r Boblogaeth	6
ADRAN 2 ANSAWDD Y GWASANAETHAU	9
2.1 Rhagymadrodd	9
2.2 Siopau	9
2.3 Banciau a Chymdeithasau Adeiladu	12
2.4 Tafarndai	13
2.5 Tai Bwyta a Lleoedd i Fwyta	15
2.6 Gwasanaethau Meddygol	17
2.7 Ysgolion	19
2.8 Amrywiol	20
ADRAN 3 NEWID YN NARPARIAETH GWASANAETHAU	23
3.1 Rhagymadrodd	23
3.2 Cludiant cyhoeddus	23
3.3 Tai fforddiadwy	24
3.4 Yr Heddlu a Phlisma	26
3.5 Bwyd Lleol ac Organig	28
3.6 Marchnadoedd Ffermwyr	29
3.7 Ysbryd Cymunedol	29
ADRAN 4 ARGAELEDD GWASANAETHAU	33
4.1 Rhagymadrodd	33
4.2 Mannau Addoli	33
4.3 Neuaddau Pentref a Chanolfannau Cymunedol	33
4.4 Parcia a Chaeau chwarae	34
4.5 Gweithgareddau Cymunedol	34
4.6 Telathrebu	35
4.7 Llyfrgelloedd	36

ADRAN 5	MANNAU CYHOEDDUS A'R AMGYLCHEDD	38
5.1	Rhagymadrodd	38
5.2	Mannau Cyhoeddus	38
5.3	Chwaraeon a Gweithgareddau	39
5.4	Ailgylchu	39
5.5	Canllawiau Tai	41
5.6	Rhandiroedd	41
5.7	Hysbysfwrdd, Cylchlythyr a Gwefan	41
ADRAN 6	LLES	43
6.1	Rhagymadrodd	43
6.2	Cyngor a Chymorth Lles	43
6.3	Cyfleusterau Lles	44
6.4	Safon Byw	46
ADRAN 7	POBL WAHANOL, GWASANAETH GWAHANOL?	48
7.1	Rhagymadrodd	48
7.2	Darpariaeth Gwasanaethau	49
ADRAN 8	AM EICH CYNGOR	52
8.1	Rhagymadrodd	52
ATODIADAU		54
	Atodiad 1	54
	Atodiad 2	64
	Atodiad 3	67

ADRAN 1 RHAGYMDRODD A DULLIAU

1.1 Rhagymadrodd

1.1.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau o arolwg Arsyllfa Wledig Cymru o'r gwasanaethau yn y Gymru wledig, 2007. Mae'r ymchwil yn dilyn arolwg tebyg a gynhaliwyd yn 2004 (*Arolwg o Wasanaethau Gwledig yng Nghymru*, AWC: 2005), a oedd yn ceisio dyblygu arolwg o 1996 (Higgs a White, 2000). Yn yr un modd â'r ddau arolwg blaenorol, y Cyngor Tref neu Gymuned yw'r lefel ar gyfer y dadansoddiad, a chafodd yr holiaduron eu hanfon at Glerc y Dref neu'r Gymuned.

1.1.2 Ceisiodd yr arolwg cyfredol edrych ar argraffiadau ynghylch a yw'r ddarpariaeth gwasanaethau yn ddigonol, ynghyd ag argraffiadau o'r newid yn y gwasanaethau sy'n cael eu darparu yn yr ardal leol; gofynnodd y cwestiynau i'r ymatebydd ystyried y newid dros y pum mlynedd diwethaf. Cafodd yr holiadur ei ddylunio i roi cyd-destun a dealltwriaeth gyfoethocach o sut mae cymunedau'n meddwl am y ddarpariaeth gwasanaethau sydd ganddynt a'r materion sy'n gysylltiedig â hynny.

1.1.3 Rhannwyd yr holiadur yn saith adran: ansawdd y gwasanaethau, newid yn ddarpariaeth gwasanaethau, argaeledd gwasanaethau, lleoedd cyhoeddus a'r amgylchedd, lles, pobl wahanol, gwasanaethau gwahanol ac am eich cyngor chi. Bydd y strwythur yn cael ei ddyblygu yng nghynllun yr adroddiad hwn.

1.1.4 Roedd yr holiadur cyfredol yn wahanol i holiadur 2004 o ran y cwestiynau a ofynnwyd, yn benodol drwy gynnwys mwy o gwestiynau agored. Y rheswm am y gwahaniaeth hwn oedd bod ffynhonnell arall o ddata ar gael am ddarparu

gwasanaethau yng Nghymru. Y data hwn gan Point X yw'r ffynhonnell data mwyaf

cynhwysfawr a chyfredol ar sefyllfa amrywiaeth mawr o wasanaethau, gan ganiatáu i'r holiadur symud y tu hwnt i ddata meintiol tuag at werthusiad mwy ansoddol o ddarpariaeth ac argaeledd gwasanaethau. Mae hyn yn golygu ein bod yn gallu ymholi mwy am ddealltwriaeth ac anghenion beunyddiol trigolion ardaloedd y Cyngor Tref neu Gymuned, a bod gennym ddata hefyd i ddangos y gwasanaethau sy'n cael eu darparu ar gyfer yr ardaloedd gwahanol. Defnyddir y data hwn drwy'r adroddiad i gyd er mwyn cynnig cymhariaeth a phwynt cyfeirio ar gyfer data'r holiadur.

1.2 Dulliau

1.2.1 Anfonwyd holiadur Cymraeg a Saesneg, ynghyd â llythyr cyflwyno i esbonio diben yr ymchwil, beth yw Arsyllfa Wledig Cymru a pham roedd yn bwysig cyfrannu. Dywedodd y llythyr hefyd fod Un Llais Cymru, sef y corff sy'n cynrychioli Cyngorau Tref a Chymuned yng Nghymru, yn cefnogi'r ymchwil. Dangosir yr holiadur yn Atodiad Un, ac mae'r llythyr cyntaf a'r ddau lythyr atgoffa yn Atodiad Dau. Cafodd y gyfres gyntaf o holiaduron ei hanfon ym mis Gorffennaf 2007, ac anfonwyd dau lythyr atgoffa yn y misoedd canlynol.

1.2.2 Cymerai'r holiadur ryw 30 munud i'w lenwi. Seiliwyd llawer o'r cwestiynau ar arolwg 2004, gan eu haddasu i gyd-fynd â'r ffynhonnell data newydd sydd ar gael bellach. Roedd y cwestiynau'n ymddiddori yn argraffiadau o wasanaethau ac argraffiadau o newid yn y cymunedau lleol. Cymerwyd bod ymatebion y clerc yn nodweddiadol o deimladau'r ardal leol, yn

ogystal ag ymwybyddiaeth uwch o'r materion lleol oherwydd y swydd. Er hynny, rhaid dweud yma nad yw rhai o'r clercod yn byw yn ardal y Cyngor Cymuned, er bod ganddyn nhw wybodaeth ymarferol drylwyr o'r materion sy'n codi yno. Llanwyd rhai o'r holiaduron gan y cyngor, sy'n golygu eu bod yn waith nifer o bobl. Roedd hyn yn golygu bod rhwyfant o drafod wedi bod dros yr ymatebion, yn ôl pob tebyg, sydd wedi cryfhau dilysrwydd yr ymatebion hyn, wrth gwrs.

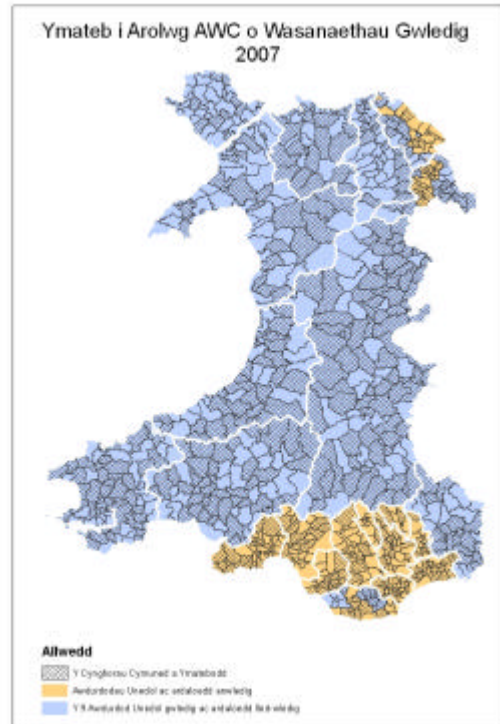
1.2.3 Ar gais Un Llais Cymru, anfonwyd holiadur at yr holl Gynghorau Tref neu Gymuned, gan rannu'r data yn ddata trefol a gwledig ein hunain. Hefyd, roedd yna gwestiwn a ofynnodd i'r ymatebwyr ddsbarthu'r ardal eu hunain, rhwng trefol, trefol yn bennaf, gwledig yn bennaf a gwledig. Cafwyd cyfanswm o 448 o ymatebion, o 735¹ o Gynghorau Tref neu Gymuned yng Nghymru gyfan (trefol a gwledig).

1.2.4 O ddefnyddio'r diffiniad 9+3 o'r Gymru wledig², mae yna 569 o Gynghorau Tref a Chymuned yn y Gymru wledig, a chawsom 323 o ymatebion gan y rhain (56.7%). Roedd hynny'n golygu ein bod wedi cael 125 o ymatebion o ardaloedd eraill. Cawsom gyfradd ymateb o 61% o Gymru gyfan, a chyfradd ymateb o 57% o'r Gymru wledig.

1.2.5 Mae Map 1 yn dangos dosbarthiad yr ymatebion. O'r map, gallwn weld bod yr ymatebion yn cynrychioli dosbarthiad ledled y Gymru wledig.

¹ Ceir 868 o gymunedau yng Nghymru, y mae gan 735 ohonynt gyngor ar hyn o bryd, yn ôl Whitaker's Almanack 2003 (SYG, 2008)

² Mae hyn yn golygu ein bod yn cymryd bod yna 9 Awdurdod Lleol sy'n wledig eu hardal a bod rhannau o 3 Awdurdod Lleol yn lled-wledig, gan ddefnyddio dosbarthiadau'r Swyddfa Ystadegau Gwladol. Y 9 Awdurdod Lleol sy'n wledig yw Powys, Sir Ddinbych, Sir Fynwy, Conwy, Ynys Môn, Gwynedd, Ceredigion, Sir Benfro a Sir Gaerfyrddin. Y tri awdurdod lled-wledig yw Sir y Fflint, Wrecsam a Bro Morgannwg.

1.3 Demograffeg yr Ymatebwyr

1.3.1 Clercod y Cynghorau Tref neu Gymuned yw aelodau gweinyddol y cyngor. Ceir 868 o Gynghorau Tref a Chymuned yng Nghymru, sy'n cynrychioli'r haen o lywodraeth sydd agosaf at y bobl. Mae'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu yn amrywio o aneddiadau bach gwledig i drefi mawr, er bod mwy o gymunedau gwledig nag o rai trefol. Nid yw pob un o'r clercod y Cynghorau Tref neu Gymuned yn byw yn ardal y Cyngor Cymuned, er y byddent yn ymwybodol iawn o'r materion allweddol sy'n wynebu'r ardal hyd yn oed pe na baent yn byw yno.

1.3.2 Mae mwy o'r clercod a ymatebodd yn wrywod (153) na benywod (113) ac yn byw yn yr ardal y maent yn glerc Cyngor Tref neu Gymuned iddi, gyda 229 o'r ymatebwyr yn byw yn ardal y Cyngor Cymuned a 59 heb fod yn byw yno (nid atebwyd y cwestiwn hwn gan rai). Mae'n anos cyfleu oedran y clercod gan fod yr ymatebwyr heb roi atebion ar ffurf rhif yn unig (er enghraifft, 65 oed + a 35 - 69 oed, yn achos holiaduron a lenwyd gan

gynghorau cyfan). Er hynny, mae'n ymddangos bod yr oedran cyfartalog yn fwy na 60, (mae yna eithafion wrth gwrs; 23 oed oedd yr ifancaf, ac 88 oed oedd yr hynaf. Mae'r tabl isod yn dangos oedran y clerod mewn categorïau.

Tabl 1.1 Oedran Clerod Trefi neu Gymunedau

	Nifer	Dilys %	Cyfanswm %
<i>Dim ymateb</i>	95		29.4%
Llai na 30 oed	3	1.3%	0.9%
30 i 40 oed	12	5.3%	3.7%
40 i 50 oed	36	15.8%	11.1%
50 i 60 oed	55	24.1%	17.0%
60 i 70 oed	76	33.3%	23.5%
70 i 80 oed	33	14.5%	10.2%
80 i 90 oed	3	1.3%	0.9%
Dim Oedran Penodol*	10	4.4%	3.1%
Cyfanswm a Ymatebodd	228	100.0%	70.6%
Cyfanswm yr Arolwg	323		100.0%

1.3.3 Gofynnodd yr arolwg i'r ymatebydd ddsbarthu'r ardal yr oedd yn byw ynddi ei hunan; p'un a oedd yn ardal drefol, drefol yn bennaf, wledig yn bennaf neu wledig. Gan ein bod yn defnyddio'r diffiniad 9+3 yma, mae hyn yn golygu ein bod yn dosbarthu 323 o ymatebion allan o 448 fel rhai gwledig (72%). Er hynny, o ddefnyddio hunan-ddosbarthiad y clerod, mae'r ganran wledig yn uwch (80.6%). Mae'r gwahaniaeth hwn yn codi am fod ardaloedd gwledig i'w cael mewn wardiau sydd yn ein dosbarthiad ni yn drefol; er enghraifft ardal Gwyr yn Abertawe. Mae'r tabl isod yn dangos amledd a chanrannau'r hunan-ddosbarthiad.

Tabl 1.2 Hunan-ddosbarthiad yr ardaloedd

	Amledd	Canran
Gwledig	244	54.5
Gwledig yn Bennaf	117	26.1
Trefol yn Bennaf	70	15.6
Trefol	8	1.8
Yn eisiau	9	2.0
Cyfansymiau	439	98.0

1.3.4 Seilir yr adroddiad hwn ar ddadansoddiad sy'n defnyddio'r diffiniad o wledig sydd wedi'i fabwysiadu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru gan na fyddai'r hunan-ddosbarthiad yn drylwyr, nac yn bosibl i'w ddyblygu ar gyfer ymchwil yn y dyfodol. Mae'r meini prawf ar gyfer cynnwys ardal fel un 'wledig' wedi'u trafod yn adran 1.2.4 uchod.

1.4 Strwythur yr adroddiad

1.4.1 Cyflwynir canfyddiadau'r arolwg yn y penodau canlynol, sy'n adlewyrchu strwythur yr holiadur:

1. Ansawdd y Gwasanaethau
2. Newid yn Narpariaeth Gwasanaethau
3. Argaeledd Gwasanaethau
4. Mannau Cyhoeddus a'r Amgylchedd
5. Lles
6. Pobl wahanol, gwasanaethau gwahanol?
7. Am eich cyngor chi

1.4.2 mae'r adroddiad hwn yn dwyn ynghyd ddwy ffynhonnell wahanol ar gyfer data am ddarparu gwasanaethau gwledig yng Nghymru; data'r holiadur a data Point X. I ddod â'r ddwy ynghyd, roeddem wedi grwpio'r ymatebion i'r holiadur yn ôl maint y boblogaeth, gan ddilyn adroddiad 2004. Mae hyn yn golygu ein bod wedyn yn gallu grwpio data Point X yn ôl yr un categorïau poblogaeth, a defnyddio'r ddwy ffynhonnell gyda'i gilydd.

1.4.3 Mae Adran 2, Ansawdd y Gwasanaethau, yn rhoi golwg gyffredinol ar y gwasanaethau sy'n cael eu darparu yn y Gymru wledig. Mae'r data'n cael ei gyflwyno ar gyfer y cyfan o'r Gymru wledig (o'r holiadur), cyn ei dorri i mewn i gategorïau gwahanol o boblogaeth er mwyn cynnwys gwybodaeth Point X.

1.4.4 Mae Adran 3, newid yn Narpariaeth Gwasanaethau, yn cynnwys data meintiol

ac ansoddol, gan gyfuno'r ddau i roi disgrifiad manwl o agweddau cymunedau at newid yn y gwasanaethau sy'n cael eu darparu. Mae'r adran hon yn edrych ar faterion megis cludiant cyhoeddus, tai fforddiadwy, plismona, ysbryd cymunedol ac argaeledd bwyd lleol neu organig a marchnadoedd ffermwyr.

1.4.5 Mae Adran 4, Argaeledd Gwasanaethau, yn edrych ar y gwasanaethau penodol sydd ar gae, eu niferoedd yn y cymunedau lleol ac i ba ddibenion y maen nhw'n cael eu defnyddio. Mae'r syniad o gymuned yn ganolog i'r cwestiwn hwn, ac wrth edrych ar y gwahanol wasanaethau sydd ar gael mae sut y maent yn cael eu defnyddio a pha mor ganolog ydynt i'r gymuned yn dod i'r amlwg hefyd.

1.4.6 Mae Adran 5, Mannau Cyhoeddus a'r Amgylchedd, yn wahanol i gwestiynau 2004 er mwyn cynnwys y materion hyn yn yr adroddiad. Yma trafodir darparu manau cyhoeddus, sut y maent yn cael eu defnyddio a'u pwysigrwydd ym marn aelodau'r gymuned, gan ddefnyddio disgrifiadau ansoddol a meintiol. Mae dulliau ar gyfer cadw'r amgylchedd yn dod yn fwyfwy pwysig, ac mae gan yr adran hon fanylion gwahanol gynlluniau ailgylchu ar gyfer yr ardaloedd lleol.

1.4.7 Mae Adran 6, Lles, yn cyflwyno gwybodaeth am ddarpariaeth ac argaeledd lles a systemau lles yn yr ardal leol. Mae'r adran hon yn gofyn be gall pobl fynd i gael gwybodaeth ac am y gwahanol

gyfleusterau sydd ar gael yn yr ardal. Unwaith eto, yn hytrach na chyflwyno disgrifiadau ystadegol yn unig, mae'r adran hon yn defnyddio dyfyniadau'r ymatebwyr i roi dyfnder a chyd-destun ar gyfer yr ystadegau.

1.4.8 Mae Adran 7, Pobl wahanol, gwasanaethau gwahanol, yn gofyn i'r ymatebwyr feddwl am newidiadau ym mhoblogaeth eu cymuned leol a sut y gallai grwpiau gwahanol yn y boblogaeth gael anhawster wrth gyrchu gwasanaethau gwahanol. Mae'n cynnig golwg ar newidiadau yn y Gymru wledig sydd wedi'u gweld dros y pum mlynedd diwethaf.

1.4.9 Mae'r adran olaf, Adran 8, yn dwyn ynghyd y prif syniadau a gyflwynwyd yng ngweddill yr adroddiad, gan roi manylion y cynghorau eu hunain.

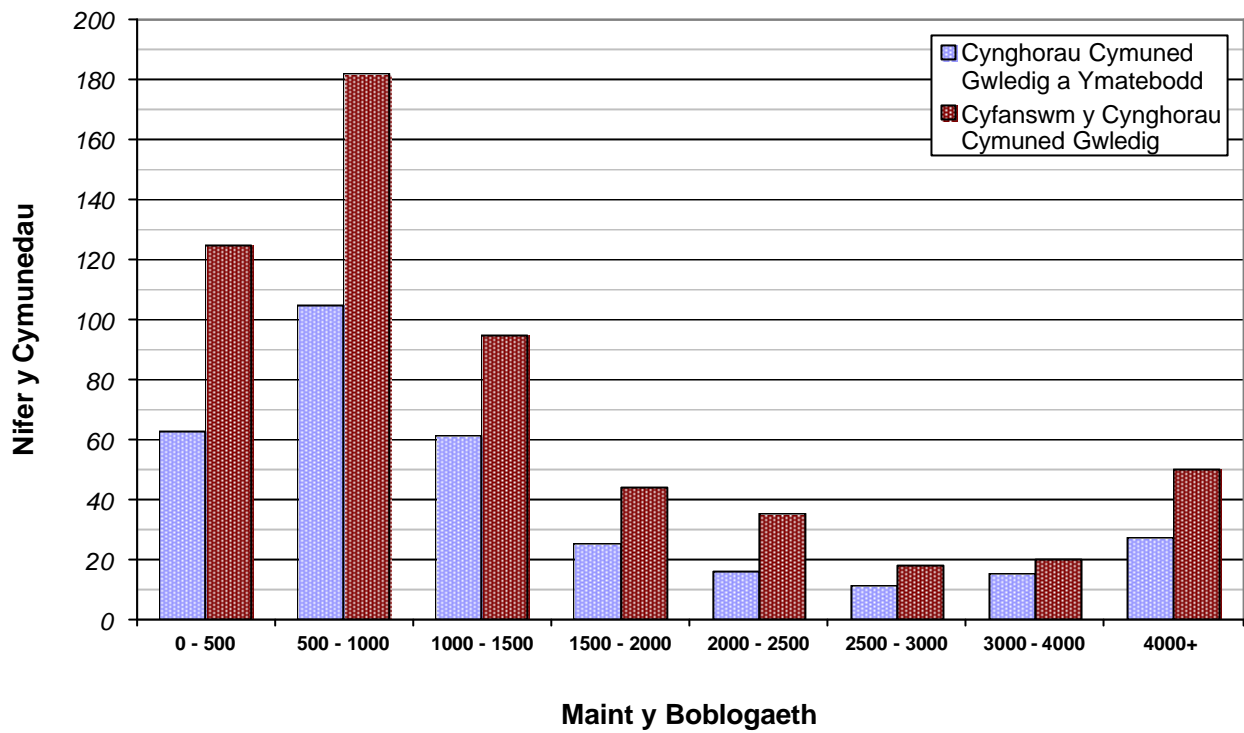
1.5 Categoriâu'r Boblogaeth

1.5.1 I ddadansoddi'r data bu'n rhaid ei rannu yn fandiau poblogaeth gwahanol, i ganiatáu cymhariaeth rhwng trefi a chymunedau o wahanol faint. Mae'r bandiau poblogaeth a ddefnyddiwyd yr un fath â rhai arolwg 2004, er mwyn i gymariaethau gael eu gwneud

1.5.2 Mae'r graff isod yn dangos nifer y trefi neu'r cymunedau yn rhan wledig Cymru, a hefyd nifer y trefi neu'r cymunedau a ymatebodd ym mhob band. O'r graff hwn gallwn weld bod yr ymatebion yn dilyn yr un patrwm â'r boblogaeth yn gyffredinol.

Ffigur 1.1: Dosbarthiad Poblogaeth Cynghorau Tref neu Gymuned a'r Cynghorau Tref neu Gymuned a ymatebodd

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

Ceisiodd yr arolwg ddadlennu argraffiadau ynghylch a yw'r ddarpariaeth gwasanaethau yn ddigonol a'r argraffiadau ynghylch newidiadau yn y gwasanaethau sy'n cael eu darparu yn y Gymru wledig.

Anfonwyd 735 o holiaduron at yr holl Gynghorau Tref a Chymuned yng Nghymru. Cafodd 448 eu dychwelyd. Roedd hyn yn golygu bod yna gyfradd ymateb o 61% ar gyfer Cymru gyfan.

Allan o 569 o Gynghorau Tref a Chymuned gwledig, cafodd 323 eu dychwelyd. Roedd hyn yn golygu bod cyfradd ymateb y Gymru wledig yn 57%. Cafodd arolwg 2004 gyfradd ymateb o 57%.

Anfonwyd yr arolwg ar glerc y Cyngor Tref neu Gymuned, a chymerai tua 30 munud i'w lenwi.

Gallai'r ymatebwyr lenwi'r holiadur yn Gymraeg neu Saesneg, ac ar-lein.

Daeth 65 o ymatebion yn Gymraeg ac 16 yn electronig (yr oedd 1 ohonynt yn Gymraeg).

Roedd y mwyafrif o'r clercod a ymatebodd yn wrywod, ac yn byw yn ardal y Cyngor tref neu Gymuned yr oeddent yn glerc iddo.

Yn y band poblogaeth 600 - 1000 y cafwyd yr ymateb uchaf, wedyn y band poblogaeth 0-600 a 1000 - 1600.

ADRAN 2 ANSAWDD Y GWASANAETHAU

2.1 Rhagymadrodd

2.1.1 Mae'r adran yn archwilio sut mae Clercod Cymunedau yn asesu'r ddarpariaeth gwasanaethau yn eu hardaloedd lleol. Cyflwynir data ar gyfer y Gymru wledig yn ei chrynswth ac ar gyfer gwahanol feintiau o Gyngor Tref neu Gymuned.

2.1.2 O ran asesiadau ar y ddarpariaeth gwasanaethau yn gyffredinol yn eu hardal, gellir gweld o'r tabl isod fod 24.7% o'r farn bod y ddarpariaeth yn dda neu'n dda iawn, a bod 47.4% o'r farn ei bod yn foddhaol. Dim ond 23.3% a deimlai bod y ddarpariaeth gwasanaethau lleol yn wael neu'n wael iawn.

Tabl 2.1 Asesiad cyffredinol ar y ddarpariaeth gwasanaethau yn y Gymru wledig

	Amlledd	Canran
Da iawn	4	1.2
Da	76	23.5
Boddhaol	153	47.4
Gwael	58	18
Gwael iawn	17	5.3
Yn eisiau	15	4.6
Cyfanswm	323	100

2.1.3 Roedd hyn yn debyg iawn i'r data a gasglwyd o Gymru gyfan; roedd cyfradd ymateb ychydig yn uwch ar gyfer boddhaol (49.3%) a gwael (19%) yn achos cymru gyfan (gwledig a threfol) ond ar y cyfan roedd hi bron yr un fath. Roedd dosbarthiad yr ymatebion ar gyfer Cymru ac ar gyfer y Gymru wledig yn benodol yr un fath.

2.2 Siopau

2.2.1 Yn 2007, roedd gan Gymru dros 11,123 o siopau masnachol a dim ond

4,761 oedd yn y Gymru wledig. Mae hyn yn golygu bod ardaloedd gwledig yn cynnwys tua 43 y cant o'r holl siopau yng Nghymru.

2.2.2 Mae Atodiad Tri yn dangos dadansoddiad o'r hyn sydd wedi'i gynnwys o dan siopau.

Mae siopau wedi'i rannu'n dri chategori gwahanol; Siop bwyd yn unig, Siop heblaw siop fwyd a Siop Gyffredinol (gan ddilyn arolwg 2004). Mae'r cyfrifiadau ar gyfer Cymru a'r canrannau yn y Gymru wledig i'w gweld yn Nhabl 2.2.

Tabl 2.2 Darpariaeth siopau yn y Gymru wledig

	Cymru	Gwledig
Siop bwyd yn unig	1301	43.7%
Siop heblaw siop fwyd	7946	44.5%
Siop Gyffredinol	1876	35.2%

Yn y Gymru wledig, mae niferoedd y Cyngorau Cymuned sydd â'r gwahanol siopau i'w gweld yn Nhabl 2.3.

Tabl 2.3 Cyfrifiadau a chanrannau Cyngorau Cymuned sydd â Siop

	Cyfrifiad Cyngorau Cymuned	% Cyngorau Cymuned
Siop bwyd yn unig	183	32.2
Siop heblaw siop fwyd	378	66.4
Siop Gyffredinol	225	39.5

Tabl 2.4 Dosbarthiad y siopau yn ôl maint y boblogaeth

	Cymunedau â ...		
	Siopau bwyd yn unig	Siopau heblaw siopau bwyd	Siopau Cyffredinol
0-400	5%	20%	8.3%
400 – 500	7.7%	40%	12.3%
500 – 600	9.1%	38.6%	15.9%
600 – 700	6.8%	56.8%	13.6%
700 – 1000	24.5%	69.1%	23.4%
1000 – 2000	34.5%	82%	47.5%
2000 – 4000	67.1%	94.5%	83.6%
4000+	96%	100%	100%
Cymunedau Gwledig	32.2%	66.4%	39.5%

2.2.3 O Dabl 2.3, gallwn weld mai siopau bwyd yn unig oedd gan 32% o'r cynghorau. Mae hyn yn golygu nad oedd y gwasanaeth hwn gan 68% o'r Cynghorau Cymuned. Roedd hyn yr un fath yn union ag yn 2004; felly nid oedd nifer y Cymunedau oedd â siopau bwyd yn unig wedi cynyddu nac wedi gostwng³.

2.2.4 Roedd gan 66% o'r Cynghorau Cymuned yng Nghymru siopau heblaw siopau bwyd yn unig. Mae hyn yn golygu mai dim ond 34% o'r Cynghorau Cymuned gwledig a oedd heb y cyfleuster hwn. O'i gymharu â 2004, mae hyn yn wahanol iawn. Yn 2004, roedd 67% o'r Cynghorau Cymuned heb siopau a oedd yn gwerthu eitemau heblaw bwyd.

2.2.5 Roedd gan bron 40% o'r Cynghorau Cymuned Siop Gyffredinol. Yn 2004, roedd 38% o'r Cynghorau heb y gwasanaeth hwn, o'i gymharu â 60% yn 2007. Mae hyn yn dangos bod yna gynnydd yn y

³ Yn 2004 gofynnwyd i Glerc y Gymuned ddsbarthu'r sipau eu hunain, ac rydym wedi dosbarthu drwy ddefnyddio categorïau Point X (a welir yn Atodiad Tri). Mae hyn yn goygu ei bod yn bsoibl bod y siopau yn y dosbarthiadau hyn yn wahanol yn 2004 a 2007.

Cynghorau Cymuned a oedd heb Siop Gyffredinol. Gallai hyn fod yn wir am fod rhai siopau cyffredinol wedi'u dosbarthu fel siopau bwyd yn unig yn 2004.

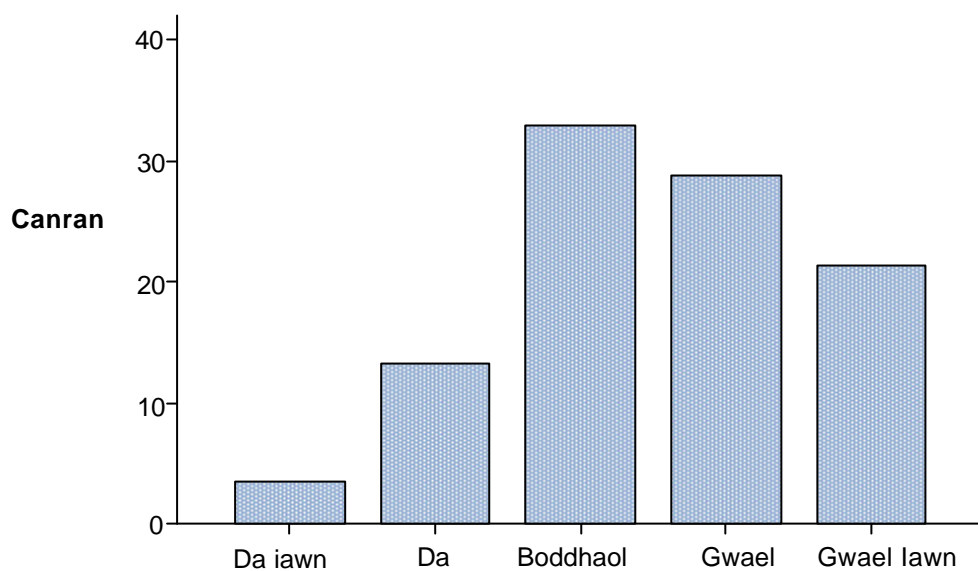
2.2.6 O Dabl 2.4 gallwn weld canrannau'r ddarpariaeth siopau yn ôl maint ardal y Cyngor Cymuned. O'r tabl hwn gallwn weld bod y ddarpariaeth siopau yn cynyddu gyda maint y boblogaeth.

2.2.8 Roedd yr ymatebion i'r holiadur ynghylch ansawdd y ddarpariaeth siopau yn tueddu tuag at yr ymatebion mwyaf negyddol; dim ond 3.6% o'r ymatebwyr a ddywedodd fod y ddarpariaeth siopau yn eu hardal leol yn dda iawn, o'i gymharu â 21.4% a ddywedodd ei bod yn wael iawn. Dim ond 33% a gredai fod y ddarpariaeth siopau yn foddhaol, a theimlai 28.8% fod y ddarpariaeth yn wael. Gwelir hyn yng Ngraff 2.1.

2.2.9 Mae dwysedd poblogaeth isel yn golygu ei bod yn amhosibl cynnal siopau, a chan fod yna gynnydd mewn canolfannau siopa ar gyrion trefi mae gallu'r siopau bach i gystadlu â'r corfforaethau mwyaf yn dod o dan straen yn barhaol. O Dabl 2.5, gallwn weld yr ymatebion gwahanol yn ôl y band poblogaeth y mae'r Cyngor Cymuned ynddo.

2.2.10 Yn ôl Tabl 2.5, lleiaf yn y byd y bo'r boblogaeth, uchaf yn y byd y bydd canran yr ymatebwyr a ddewisodd y ddau ymateb negyddol. Yn y tri band poblogaeth lleiaf, cafodd gwael iawn ei ddewis gan y nifer fwyaf o Gynghorau Cymuned, 52% yn y band poblogaeth 0 - 400, 39% yn y band 400 - 500 a 48% yn y band 500 - 600. Yn y band 700 - 1000 gwael oedd yr ymateb a ddewiswyd amlaf, ac mewn Cynghorau Cymuned â phoblogaeth o fwy na 1000 yr ateb a ddewiswyd amlaf oedd boddhaol.

Ffigur 2.1 Graff sy'n dangos argraffiadau o ddarpariaeth siopau

Tabl 2.5 Boddhad ar ddarpariaeth siopau yn ôl y boblogaeth

	Da iawn	Da	Boddhaol	Gwael	Gwael iawn	Cyfanswm (Cyfrifiad)
0 - 400	0.0%	12.0%	20.0%	16.0%	52.0%	25
400 - 500	3.0%	6.1%	24.2%	27.3%	39.4%	33
500 - 600	3.7%	11.1%	14.8%	22.2%	48.1%	27
600 - 700	0.0%	19.0%	14.3%	33.3%	33.3%	21
700 - 1000	3.8%	15.1%	30.2%	37.7%	13.2%	53
1000 - 2000	7.3%	13.4%	35.4%	30.5%	13.4%	82
2000 - 4000	2.4%	19.5%	53.7%	22.0%	2.4%	41
4000 +	0.0%	7.4%	55.6%	33.3%	3.7%	27
Cyfanswm	11	41	102	89	66	309

2.3 Banciau a Chymdeithasau Adeiladu

2.3.1 Yn 2007, roedd gan Gymru 811 o fanciau a chymdeithasau adeiladu ac roedd 368 yn y Gymru wledig. Roedd hyn yn golygu bod ardaloedd gwledig yn cynnwys tua 46% y cant o'r holl fanciau a chymdeithasau adeiladu yn Nghymru.

2.3.2 Roedd gan 16.9% (n=96) o'r Cynghorau Cymuned yn y Gymru wledig fanc neu gymdeithas adeiladu. O Dabl 2.7 gallwn weld y dadansoddiad yn ôl y boblogaeth. Mae'n glir bod y siawns y bydd gan ardal Cyngor Cymuned fanc neu gymdeithas adeiladu yn cynyddu wrth i'r boblogaeth gynyddu.

2.3.3 A dweud y gwir, roedd gan Gyngorau Cymuned â phoblogaeth o fwy na 4,000 65% o'r holl fanciau a chymdeithasau adeiladu yn y Gymru wledig. O'r dosbarthiad, gallwn weld hefyd mai dim ond 7 o fanciau a chymdeithasau

adeiladu i gyd oedd gan y Cynghorau Cymuned â phoblogaeth o lai na 1000, sef 2% yn unig o'r cyfanswm.

2.3.4 O Dabl 2.6 isod, gallwn weld sut roedd yr ymatebwyr yn gweld y ddarpariaeth gyffredinol o ran banciau a chymdeithasau adeiladu yn eu hardal leol. Dim ond 16% o'r ymatebwyr a ddywedodd bod darpariaeth y gwasanaeth hwn yn dda iawn neu'n dda, a dywedodd bron 61% ei bod yn wael neu'n wael iawn.

Tabl 2.6 Boddhad banciau a chymdeithasau adeiladu

	Amledd	Canran
Da iawn	10	3.1
Da	38	11.8
Boddhaol	54	16.7
Gwael	66	20.4
Gwael iawn	130	40.2
Yn eisiau	25	7.7
Cyfanswm	323	100

Tabl 2.7 Banciau a Chymdeithasau adeiladu yn ôl y boblogaeth

	0 - 400	400- 500	500- 600	600- 700	700 - 1000	1000 - 2000	2000 - 4000	4000 +	Cyfanswm
Banciau a Chymdeithasau Adeiladu	0.0%	0.0%	0.3%	0.0%	1.6%	9.0%	23.6%	65.5%	368

Tabl 2.8 Boddhad Banciau a Chymdeithasau Adeiladu yn ôl y boblogaeth

	Da iawn	Da	Boddhaol	Gwael	Gwael iawn	Cyfanswm
0 – 400	0	1	4	4	15	24
	.0%	4.2%	16.7%	16.7%	62.5%	
400 – 500	3	1	2	8	19	33
	9.1%	3.0%	6.1%	24.2%	57.6%	
500 – 600	1	3	5	5	12	26
	3.8%	11.5%	19.2%	19.2%	46.2%	
600 – 700	0	0	4	3	12	19
	.0%	.0%	21.1%	15.8%	63.2%	
700 – 1000	0	5	13	13	20	51
	.0%	9.8%	25.5%	25.5%	39.2%	
1000 – 2000	3	7	13	16	40	79
	3.8%	8.9%	16.5%	20.3%	50.6%	
2000 – 4000	0	10	10	13	7	40
	.0%	25.0%	25.0%	32.5%	17.5%	
4000 +	3	11	3	4	5	26
	11.5%	42.3%	11.5%	15.4%	19.2%	
CYFANSWM	10	38	54	66	130	298
	3.4%	12.8%	18.1%	22.1%	43.6%	

2.3.5 Mae poblogaeth y Cyngor Cymuned y mae'r ymatebwyr ynddo yn effeithio ar y ddarpariaeth banciau a chymdeithasau adeiladu yn eu hardal leol. O'r tabl isod mae'n glir bod yr argraff gadarnhaol yn cynyddu hefyd wrth i'r boblogaeth gynyddu. Er enghraifft, dim ond 4.2% o'r ymatebwyr o Gyngorau Cymuned yn y band poblogaeth 0 - 400 a deimlai fod darpariaeth y gwasanaeth hwn yn dda neu'n dda iawn, o'i gymharu â 53.8% o'r rhai yn y band poblogaeth 4000+.

2.4 Tafarndai

2.4.1 Yng Nghymru gyfan ceir 2,352 o dafarndai ac roedd 1,168 yn y Gymru wledig, sy'n golygu bod gan yr ardaloedd nad ydynt yn wledig ychydig dros 50 y cant o'r holl dafarndai yng Nghymru.

2.4.2 Roedd gan dros 73% (n=420) o'r Cyngorau Cymuned yn y Gymru wledig dafarn. O ran y ddarpariaeth gwasanaethau, dim ond manau addoli (98.9%) a sefydliadau addysgol (78.9%) oedd yn uwch na hyn.

2.4.3 O Dabl 2.9 gallwn weld dosbarthiad tafarndai yn ôl y boblogaeth. Er bod perthynas gadarnhaol rhwng cynnydd ym maint y boblogaeth a darpariaeth tafarndai, mae hyn yn dangos bod yna dafarndai yn y categorïau poblogaeth isaf hefyd.

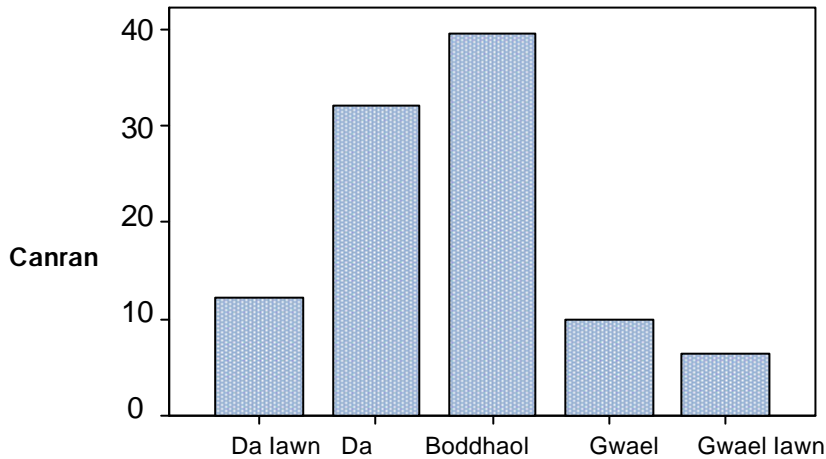
2.4.4 Roedd yr ymatebwyr yn ffafriol ynghylch y ddarpariaeth tafarndai yn eu hardal leol a dywedodd 43% fod y ddarpariaeth yn dda iawn neu'n dda, dywedodd 38% ei bod yn foddhaol a dim ond 16% a ddywedodd ei bod yn wael neu'n wael iawn.

Tabl 2.9 Dosbarthiad tafarndai yn ôl y boblogaeth

	0 -400	400-500	500-600	600-700	700-1000	1000-2000	2000-4000	4000+	Cyfanswm
Tafarndai	2.0%	4.5%	3.2%	3.3%	11.0%	21.1%	17.8%	37.2%	1168

Ffigur 2.2 Boddhad ar Dafarndai

Sut byddech chi'n disgrifio'r ddarpariaeth gyffreinol o ran tafarndai yn eich ardal chi?

2.4.5 Er bod llai o ddarpariaeth tafarndai yn y bandiau poblogaeth isaf na gwasanaethau eraill, roedd yr ymatebwyr yn y bandiau hyn yn llai tebyg o ddweud bod y ddarpariaeth yn dda iawn neu'n dda. Er hynny, fel y gwelir yn y graff uchod, at ei gilydd roedd yr argraff o'r gwasanaeth hwn yn llawer mwy cadarnhaol na g eraill. O'r tabl isod gallwn weld mai ychydig iawn o'r ymatebwyr ym mhob band poblogaeth a deimlai fod y ddarpariaeth tafarndai yn wael neu'n wael iawn.

Y bandiau poblogaeth a deimlai ei bod yn wael neu'n wael iawn amlaf oedd y band poblogaeth 0 - 400 gyda 37.5% a'r band poblogaeth 600 -700, gyda 33.3%. O'r tabl uchod, gallwn weld bod gan y bandiau poblogaeth 500 - 600 a 600 - 700 lai o dafarndai na'r band poblogaeth 400 - 500.

Tabl 2.10 Boddhad ar dafarndai a'r boblogaeth

	Da iawn	Da	Bodddhaol	Gwael	Gwael iawn	Cyfanswm
0 - 400	0	6	9	5	4	24
	.0%	25.0%	37.5%	20.8%	16.7%	
400 - 500	4	10	12	2	7	35
	11.4%	28.6%	34.3%	5.7%	20.0%	
500 - 600	0	8	18	1	0	27
	.0%	29.6%	66.7%	3.7%	.0%	
600 - 700	3	6	5	4	3	21
	14.3%	28.6%	23.8%	19.0%	14.3%	
700 - 1000	3	22	21	7	1	54
	5.6%	40.7%	38.9%	13.0%	1.9%	
1000 - 2000	15	19	34	10	5	83
	18.1%	22.9%	41.0%	12.0%	6.0%	
2000 - 4000	7	16	17	1	0	41
	17.1%	39.0%	41.5%	2.4%	.0%	
4000 +	6	13	7	1	0	27
	22.2%	48.1%	25.9%	3.7%	.0%	
CYFANSWM	38	100	123	31	20	312
	12.2%	32.1%	39.4%	9.9%	6.4%	

2.5 Tai Bwyta a Lleoedd i Fwyta

2.5.1 Roedd gan Gymru dros 3,233 o leoedd i fwyta a dim ond 1,287 oedd yn y Gymru wledig sy'n golygu bod gan ardaloedd heblaw ardaloedd gwledig ryw 60 y cant o'r gwasanaeth hwn.

2.5.2 Gall data Point X gael ei rannu'n dri chategori, tai bwyta; caffis a thecawes. Mae Atodiad Tri yn dangos yr hyn sydd wedi'i gynnwys ym mhob dosbarth.

2.5.3 Pan ddadansoddwn y ffigur cyffredinol i gael y categorïau hyn, y math mwyaf cyffredin o le i fwyta (neu i gael bwyd) oedd y tecawe, gyda 1603 yng Nghymru gyfan a 513 yn y Gymru wledig. Wedyn cafwyd tai bwyta ac wedyn caffis.

Tabl 2.11 Cyfrifiadau Lleoedd i Fwyta

	Cymru	Y Gymru wledig
Tai Bwyta	1023	31.6%
Caffi	607	18.7%
Tecawe	1603	50%

2.5.4 Er hynny, wrth edrych ar ganrannau'r Cynghorau Cymuned oedd â'r gwasanaeth hwn, roed gan 34% o'r holl Gynghorau Tref neu Gymuned gwledig dŷ bwyta o'i gymharu â 24% oedd â thecawe. Gwelir hyn yn Nhabl 2.12.

Tabl 2.12 Cyfrifiadau a chanrannau yn y Gymru wledig

	Cyfrifiad	Canran
Tai Bwyta	194	34.1
Caffi	124	21.8
Tecawe	138	24.3

2.5.4 O ddadansoddi'r rhifau yn ôl gwahanol gategoriâu poblogaeth, unwaith eto gallwn weld mai Cynghorau Cymuned gyda phoblogaeth o fwy na 1000 sy'n dynodi'r pwynt lle ceid cynnydd sylweddol yn narpariaeth y gwasanaeth. Roedd niferoedd y tai bwyta bron â threblu rhwng y band poblogaeth 700 - 1000 a'r band poblogaeth 1000 - 2000, ac roedd nifer y tecawes bron â chynnyddu mwy na 6 gwaith. Gwelir hyn yn Nhabl 2.13.

2.5.5 Roedd yr ymatebwyr i'r holiadur yn credu ran amlaf fod y ddarpariaeth tai bwyta, caffis neu leoedd eraill i fwyta yn foddhaol (30%). Y canrannau eraill oedd: 28% yn dweud ei bod yn dda neu'n dda iawn, a 38% yn dweud ei bod yn wael neu'n wael iawn. Gwelir hyn yn y graff isod.

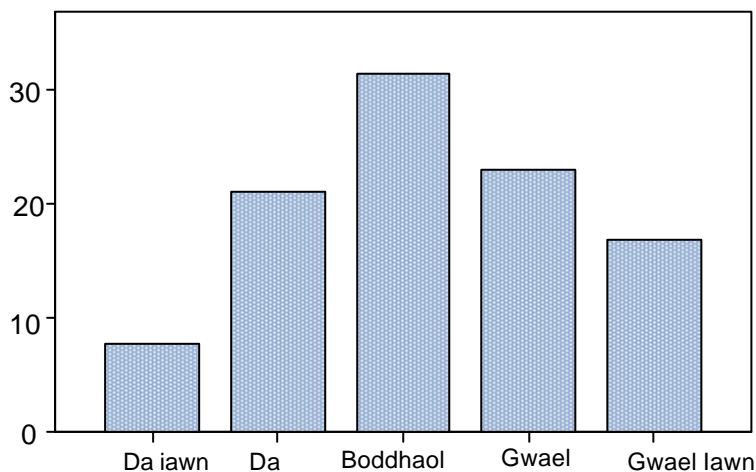
2.5.6 Pan archwilir yr ymatebion yn ôl maint y boblogaeth, mae'n amlwg bod rhywfaint o anghysondeb rhwng yr ymatebion. O'r tabl isod, gallwn weld bod yna fwy o ymatebion gwae a gwael iawn pen oedd y boblogaeth yn is, a bod yna fwy o ymatebion da neu dda iawn pan oedd y boblogaeth yn uwch.

Tabl 2.13 Tai bwyta, Caffis a Thecawes yn ôl y boblogaeth

	0 – 400	400 – 500	500 – 600	600 – 700	700 – 1000	1000– 2000	2000– 4000	4000+	Cyfan swm
Ty Bwyta	1.0%	1.8%	1.8%	1.4%	5.5%	15.9 %	21.6 %	50.9 %	491
Caffi	1.1%	1.1%	1.8%	2.1%	4.9%	11.0 %	24.7 %	53.4 %	283
Tecawe	0.4%	0.2%	0.4%	0.2%	1.4%	8.4%	18.5 %	70.6 %	513

Ffigur 2.3 Boddhad ar leoedd i fwyta

Sut byddech chi'n disgrifio'r ddarpariaeth gyffredinol o ran tai bwyta, caffis neu leoedd eraill i gfwyta places to eat?

Tabl 2.14 Boddhad ar leuedd i fwyta a maint y boblogaeth

	Da iawn	Da	Boddhaol	Gwael	Gwael iawn	Cyfanswm
0 - 400	0	5	4	9	7	25
	.0%	20.0%	16.0%	36.0%	28.0%	
400 - 500	5	3	12	4	10	34
	14.7%	8.8%	35.3%	11.8%	29.4%	
500 - 600	2	2	11	9	3	27
	7.4%	7.4%	40.7%	33.3%	11.1%	
600 - 700	1	7	2	4	7	21
	4.8%	33.3%	9.5%	19.0%	33.3%	
700 - 1000	3	12	15	13	9	52
	5.8%	23.1%	28.8%	25.0%	17.3%	
1000 - 2000	5	14	29	21	13	82
	6.1%	17.1%	35.4%	25.6%	15.9%	
2000 - 4000	6	13	14	7	1	41
	14.6%	31.7%	34.1%	17.1%	2.4%	
4000 +	2	9	10	4	2	27
	7.4%	33.3%	37.0%	14.8%	7.4%	
CYFANSWM	24	65	97	71	52	309
	7.8%	21.0%	31.4%	23.0%	16.8%	

2.6 Gwasanaethau Meddygol

2.6.1 Roedd gan Gymru 1,628 o wasanaethau meddygol (sef meddygon teulu, canolfannau iechyd, deintyddfeydd a fferyllfeydd) ac roedd 821 mewn ardaloedd gwledig. Roedd gan yr ardaloedd nad oeddent yn wledig ryw 66 y cant o'r gwasanaethau meddygol yng Nghymru.

2.6.2 Dim ond 35% o'r meddygon teulu oedd yn y Gymru wledig, 28% o'r canolfannau iechyd, 35% o'r deintyddfeydd a 33% o'r Fferyllfeydd. Mae Tabl 2.15 yn dangos lefelau'r ddarpariaeth ar gyfer pob gwasanaeth yng Nghymru, ac yn y Gymru wledig.

Tabl 2.15 Cyfrifiadau gwasanaethau iechyd yng Nghymru, canrannau ar gyfer y Gymru wledig

	Cymru	Y Gymru wledig
Meddygon Teulu	750	34.9%
Canolfannau Iechyd	458	28.6%
Deintyddfeydd	449	35.4%
Fferyllfeydd	792	34.0%

2.6.3 Dim ond 30% o'r Cynghorau Cymuned gwledig oedd â meddyg teulu. Llai na chwarter oedd â fferyllfa, a dim ond 14% oedd â deintyddfa. Gwelir hyn yn Nhabl 2.16

2.6.4 Gwael iawn oedd darpariaeth y gwasanaeth hwn mewn Cynghorau Cymuned isel eu poblogaeth. O'r tabl isod gallwn weld mai un fferyllfa yn unig yn y cyfan o'r Gymru wledig a oedd gan y band poblogaeth 0 - 400, a dim un Meddyg Teulu, Canolfan Iechyd na Deintyddfa. Roedd y band poblogaeth 4000+ yn cynnwys 45.8% o'r holl Feddygon Teulu, 68.7% o'r canolfannau iechyd, 70.4% o'r deintyddfeydd a 61.7% o'r fferyllfeydd. Fel y gwelir yn yr adran ganlynol, mae crynodiad y gwasanaethau hyn yn gallu peri problemau i bobl sy'n dibynnu ar gludiant cyhoeddus i'w cyrraedd.

2.6.5 Mae argraff yr ymatebwyr ynghylch darpariaeth gwasanaethau meddygol yn eu hardaloedd lleol yn dangos yn gyffredinol fod y mwyafrif o bobl yn fodlon, a bod mwy o bobl yn teimlo ei bod yn dda neu'n dda iawn na gwael neu wael iawn. Teimlai 34.7% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth gwasanaeth yn foddhaol, teimlai 33% ei bod yn dda neu'n dda iawn a theimlai 27.5% o'r bobl ei bod yn wael neu'n wael iawn.

2.6.6 O ddadansoddi'r ymatebion yn ôl bandiau poblogaeth, boddhaol oedd yr ymateb uchaf o'r cyfan o hyd. Er hynny, yn y band poblogaeth isaf, 0 - 400, dywedodd mwy o bobl ei bod yn wael neu'n wael iawn (48%) nag a ddywedodd ei bod yn foddhaol (36%). Dim ond yn y band poblogaeth 600 - 700 y dyblygwyd hyn, lle teimlai 43.8% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth gwasanaethau meddygol yn wael neu'n wael iawn, o'i gymharu â 23.8% a deimlai ei bod yn foddhaol. Gwelir hyn yn Nhabl 2.18.

Tabl 2.16 Cyfrifiadau a chanrannau Cynghorau Cymuned â gwasanaethau iechyd yn y Gymru wledig

	Cyfrifiad y Cynghorau Cymuned	Canran y Cynghorau Cymuned
Meddygon Teulu	171	30.1
Canolfannau Iechyd	71	12.5
Denityddfeydd	82	14.4
Fferyllfeydd	128	22.5

Tabl 2.17 Dosbarthiad gwasanaethau iechyd yn ôl y boblogaeth

	0 - 400	400 - 500	500 - 600	600 - 700	700 - 1000	1000- 2000	2000- 4000	4000+	Cyfan swm
Meddygon Teulu	0.0%	0.8%	0.8%	1.5%	6.9%	18.7 %	25.6 %	45.8 %	262
Canolfannau Iechyd	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.5%	12.2 %	17.6 %	68.7 %	131
Denityddfeydd	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.6%	7.5%	21.4 %	70.4 %	159
Fferyllfeydd	0.4%	0.0%	0.0%	0.4%	3.7%	10.0 %	23.8 %	61.7 %	269

Tabl 2.18 Boddhad ar wasanaethau iechyd yn ôl y boblogaeth

	Da iawn	Da	Boddhaol	Gwael	Gwael iawn	CYFANSWM
0 - 400	1	3	9	8	4	25
	4.0%	12.0%	36.0%	32.0%	16.0%	
400 - 500	5	5	16	7	2	35
	14.3%	14.3%	45.7%	20.0%	5.7%	
500 - 600	0	8	11	3	3	25
	.0%	32.0%	44.0%	12.0%	12.0%	
600 - 700	3	4	5	4	5	21
	14.3%	19.0%	23.8%	19.0%	23.8%	
700 - 1000	9	10	18	12	4	53
	17.0%	18.9%	34.0%	22.6%	7.5%	
1000 - 2000	9	21	29	14	9	82
	11.0%	25.6%	35.4%	17.1%	11.0%	
2000 - 4000	5	14	14	5	2	40
	12.5%	35.0%	35.0%	12.5%	5.0%	
4000 +	1	9	10	3	4	27
	3.7%	33.3%	37.0%	11.1%	14.8%	
CYFANSWM	33	74	112	56	33	308
	10.7%	24.0%	36.4%	18.2%	10.7%	

2.7 Ysgolion

2.7.1 Yn 2007 roedd Cymru'n cynnwys tua 1933 o sefydliadau addysgol (Ysgolion Gwladol Ystod Oedran Eang ac Uwchradd, Ysgolion Cyntaf, Cynradd a Babanod, Sefydliadau Addysg Bellach, Sefydliadau Addysg Uwch, Ysgolion Annibynnol, Ysgolion Paratoi, Ysgolion a Cholegau Arbennig) ac roedd 899 o'r rhain i'w gweld yn y Gymru wledig.

2.7.2 Dangosir dadansoddiad y sefydliadau addysgol hyn ar gyfer Cymru gyfan yn Nhabl 2.19, sydd hefyd yn dangos yr hyn sydd wedi'i gynnwys yn nosbarthiad y sefydliadau addysgol.

Tabl 2.19 Gwasanaethau Addysg

	Amledd	Canran
Ysgolion Gwladol Ystod Oedran Eang ac Uwchradd	225	11.6
Ysgolion Cyntaf, Cynradd a Babanod	1461	75.6
Sefydliadau Addysg Bellach	80	4.1
Sefydliadau Addysg Uwch	57	2.9
Ysgolion Annibynnol ac Ysgolion Paratoi	34	1.8
Ysgolion a Cholegau Arbennig	76	3.9
Cyfanswm	1933	100.0

2.7.3 Roedd 78.9% (n=449) o'r Cynghorau Cymuned a oedd â sefydliad addysgol. O'r tabl isod gallwn weld bod 35.8% o'r holl sefydliadau addysg gwledig yn y band poblogaeth 4000+, ac mai dim ond 2.1% oedd yn y band poblogaeth 0 - 400.

2.7.4 Eithaf cadarnhaol oedd argraff yr ymatebwyr o'r ddarpariaeth ysgolion yn eu hardal. Gwelir hyn yn glir o'r canrannau yn Nhabl 2.20

Tabl 2.20 Boddhad ar y gwasanaeth addysg

	Amlledd	Canran
Da iawn	87	26.9
Da	120	37.2
Boddhaol	75	23.2
Gwael	14	4.3
Gwael iawn	16	5.0
Yn eisiau	11	3.4
Cyfanswm	323	100.0

2.7.5 O'r tabl hwn, gallwn weld fod y mwyafrif o'r ymatebwyr yn teimlo bod y ddarpariaeth ysgolion yn eu hardal leol yn dda, ac wedyn da iawn ac wedyn boddhaol. Gwelir hyn yn Ffigur 2.4.

Dyblygwyd y duedd hon ar draws pob band poblogaeth.

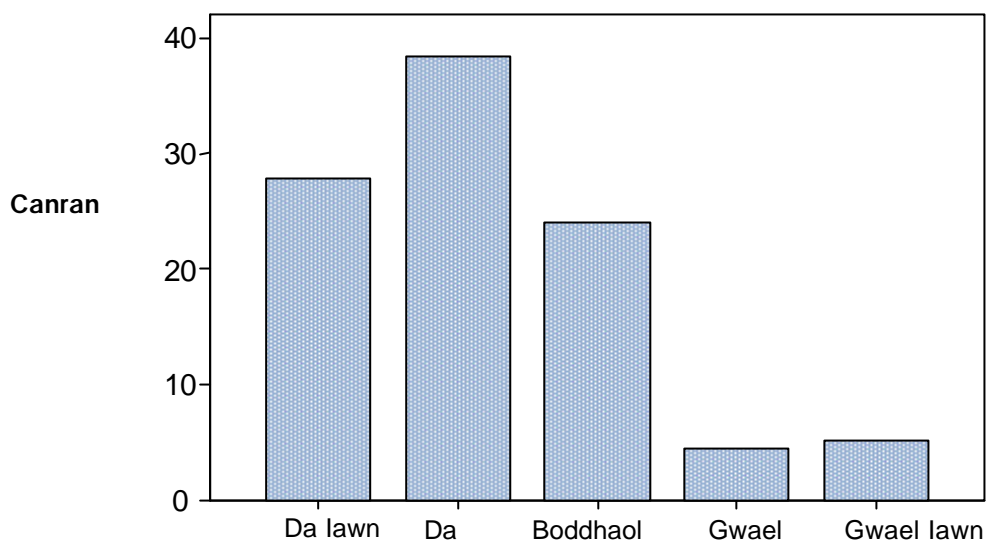
2.8 Amrywiol

2.8.1 Mae Tabl 2.20 yn dangos y cyfrifiadau o Gynghorau tref neu Gymuned ag amrywiol wasanaethau. O'r tabl, gallwn weld bod gan 98.9% o Gynghorau Tref neu Gymuned fan Addoli, a bod gan 71.2% Swyddfa Bost.

2.8.2 Mae Tabl 2.21 yn dangos darpariaeth y gwasanaethau hyn wedi'i dadansoddi fesul band poblogaeth. O hyn, gallwn weld, yn unol â'r disgwyl, fod y siawns o fod â'r gwasanaethau hyn hefyd yn codi wrth i'r boblogaeth gynyddu.

Ffigur 2.4 Boddhad ar ddarpariaeth ysgolion

Sut byddech chi'n disgrifio'r ddarpariaeth ysgolion yn eich ardal chi?

Tabl 2.21 Dosbarthiad amrywiol wasanaethau yn ôl y boblogaeth

	0 – 400	400 – 500	500 – 600	600 – 700	700 – 1000	1000– 2000	2000– 4000	4000+	Cyfanswm
Swyddfa bost	3.8%	5.0%	4.1%	5.2%	13.8%	25.8%	16.9%	25.5%	581
Gorsaf Betrol	1.6%	2.3%	0.8%	4.3%	10.1%	22.5%	23.3%	35.3%	258
Grwpiau Gofal Dydd	1.6%	1.4%	1.1%	1.9%	3.8%	19.2%	18.4%	52.7%	370
Mannau Addoli	5.0%	8.0%	5.0%	6.1%	15.7%	25.3%	16.0%	18.8%	3415
Llyfrgell Barhaol	0.0%	0.0%	0.0%	0.9%	2.8%	14.0%	33.6%	48.6%	107
Neuad Bentref / Canolfan Gymuned	1.9%	3.7%	2.3%	5.6%	8.8%	15.3%	18.5%	44.0%	216

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

Darpariaeth Gwasanaethau

Teimlai 24.7% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth gwasanethau yn dda neu'n dda iawn, teimlai 47.7% ei bod yn foddhaol a theimlai ychydig o dan chwarter fod y ddarpariaeth gwasanethau yn eu hardal leol yn wael neu'n wael iawn.

Siopau

Roedd canran y cymunedau â siopau bwyd yn unig yr un fath ag yn 2004 gyda'r gwasanaeth hwn ar gael mewn 68% o'r Cynghorau Cymuned.

Roedd gan 66% o'r Cynghorau Cymuned siop heblaw siop bwyd yn unig.

Roedd gan bron 40% o'r Cynghorau Cymuned Siop Gyffredinol.

Banciau a Chymdeithasau Adeiladu

Roedd gan 16.9% o'r Cynghorau Cymuned yn y Gymru wledig fanc neu gymdeitahs adeiladu. Roedd gan y band poblogaeth 4000+ 65.5% o'r holl fanciau a chymdeitahsau.

Dywedodd bron 61% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth banciau a chymdeitahs adeiladu yn wael neu'n wael iawn.

Tafarndai

Roedd gan dro 73% o Gynghorau Cymuned y Gymru wledig dafarn.

Teimlai 43% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth tafarndai yn dda neu'n dda iawn, a dim ond 16% a ddywedodd eibod yn wael neu'n wael iawn.

Tai Bwyta, Caffis neu lleoedd eraill i fwyta

Teimlai'r nwyafrif o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth tai bwyta, caffis a lleoedd i fayt a yn wael neu'n wael iawn, sef 38%. Teimlai 30% ei bod yn foddhaol a dywedodd 28% fod y gwasanaeth hwn yn dda neu'n dda iawn.

Gwasanaethau Meddygol

Dim ond 35% o'r holl feddygon teulu yng Nghymru oedd yn y Gymru wledig. Llai na thraean o'r Cynghorau Tref a Chymyend gwledig oedd â meddyg teulu, llai na chwarter oedd â fferyllfa a dim ond 14% oedd â deintyddfa.

Ysgolion

Roedd gan 78.9% o Gynghorau Tref a Chymuned yn y Gymru wledig sefydliad addysgol. Roedd y mwyafrif o'r rhain wedi'u lleoli yn y band poblogaeth 4000+ (35.8%).

ADRAN 3 NEWID YN NARPARIAETH GWASANAETHAU

3.1 Rhagymadrodd

3.1.1 Mae'r adran hon yn sôn am yr argraff o newid yn ardal y Cyngor Tref neu Gymuned, a sut roedd newid yn y ddarpariaeth gwasanaethau wedi effeithio arni. Gofynnodd yr holiadur i'r ymatebydd 'feddwl yn gyffredinol' am y materion hyn ac a oedden nhw wedi effeithio ar 'y mwyafrif o bobl' yn yr ardal.

3.2 Cludiant cyhoeddus

3.2.1 Gall darpariaeth cludiant cyhoeddus mewn ardaloedd gwledig gael effaith fawr ar sut mae pobl yn byw. Os oes gwasanaeth dibynadwy, rheolaidd rhwng cymuned wledig a metropolis trefol, does dim rhai i'r ddarpariaeth gwasanaethau yn y gymuned wledig fod mor dda, gan ei bod yn hawdd i bobl deithio i ble mae gwell gwasanaethau ar gael. Er hynny, os yw'r gwasanaeth cludiant cyhoeddus yn wael, gall pobl sydd heb gar neu gludiant preifat gael eu hynysu a'u pellhau oddi wrth y gwasanaethau allweddol.

3.2.2 Teimlai'r mwyafrif o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth cludiant cyhoeddus wedi aros yr un fath (50%), a dywedodd ychydig yn fwy o ymatebwyr ei bod wedi newid er gwell (26.6%) nag er gwaeth (23.4%).

3.2.3 O'r ymatebwyr na ddewisodd un o'r tri opsiwn (n=15), eu rheswm dros hynny ran amlaf oedd nad oedd system cludiant cyhoeddus yn eu cymuned leol (n=15), fel y gwelir yn y dyfyniadau gan yr ymatebwyr hyn isod.

'Does dim un'

'Yn ddiweddar maen nhw wedi mynd o ddrwg i waeth drwy newid y gweithredwr.'

'Does gynnwys ni ddim cludiant cyhoeddus. Mae'r bysus ysgol wedi newid darparwr gwasanaeth a hynny ar draul y gwasanaeth.'

3.2.3 Soniodd yr ymatebwyr a deimlai fod y gwasanaeth wedi gwella am well amledd bysiau, gwell llwybrau ac amserlennu a oedd yn fwy sensitif i anghenion y gymuned leol. Fel y crynhodd un ymatebydd; *'Gwasanaeth bysiau amlach. Gwell amserlen. Llwybrau mwy cyfleus.'*

3.2.4 I'r ymatebwyr a ddewisodd y categori 'wedi aros yr un fath', yn anffodus roedd hyn yn aml yn golygu nad oedd gwasanaeth gwael wedi newid, "Mae wedi parhau yr un fath, ond doedd e ddim yn dda i ddechrau". Roedd hyn yn rhoi golwg ar ystyr yr ystadegau; gallai aros yr un fath gael ei weld fel pe na bai'n ganlyniad negyddol, ond a dweud y gwir mae'n cuddio barn negyddol am gludiant cyhoeddus. Mae'r dyfyniadau isod yn nodweddiadol o'r mwyafrif o'r ymatebion, gan ddangos y gwahanol strategaethau ymdopi a oedd gan bobl â chludiant cyhoeddus gwael, yn ogystal â phroblemau penodol ar gyfer eu hardaloedd sy'n cael eu dyblygu mewn llawer o sefyllfaoedd gwahanol.

'Gwasanaeth bysiau yn unig. Llawer o'r henoed yn defnyddio tacsis (lleol).'

'Bws i Lamed ddwywaith yr wythnos - arhosiad byr yn ydre. Anodd i'r rhai sy'n ymweld â'r feddygfa Dyw'[r bysiau ddim bob amser yn cyd-fynd â'r trenau...'

'Does yna ddim byd.'

'Dim gwelliant wedi'i weld.'

'Does dim cyfleusterau cludiant cyhoeddus rheolaidd wedi bod yn yr ardal hon erioed a dydy hynny ddim wedi newid.'

'Doedd byth digon o bobl i lenwi bysus ac felly byddai pobl yn defnyddio cludiant preifat. Does dim byd wedi newid i gynyddu neu leihau'r sefyllfa.'

3.2.5 I'r ymatebwyr a ddewisodd 'wedi gwaethygu', roedd gwasanaethau bysiau a threnau yn aml yn gostwng o ran

rheoleidd-dra a dibynadwyedd. Siaradai llawer o'r ymatebwyr am dorri'r gwasanaethau neu am ffyrniau preifat yn cael eu cyflogi a oedd yn llai dibynadwy. Roedd defnyddio mwy ar y tacsî yn cael ei weld fel yr unig ffordd i gyrraedd lleoedd i lawer o'r ymatebwyr.

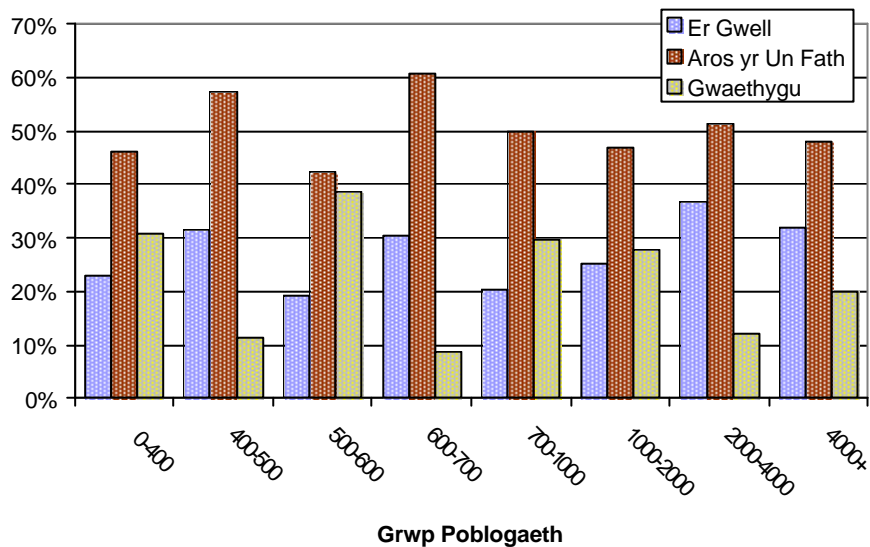
'Mae'r bysau'n llai a bron â diflannu.'
'Llai o gludiant cyhoeddus nag o'r blaen ac roedd hynny'n wael beth bynnag.'
'Mae'r bobl leol yn defnyddio tacsîs. Mae'r trenau'n ofnadwy – maen nhw'n frwnt ac yn rhy ychydig yn aml.'
'Cafodd anawsterau eu creu gan y cyngor sir wrth geisio newid contractau'r bysiau'

3.2.6 Wrth edrych ar y ddarpariaeth cludiant cyhoeddus yn ôl maint y

boblogaeth, parhau wnaeth y duedd gyffredinol i fwy o bobl ddewis 'wedi aros yr un fath', ond gallwn weld rhywfaint o wahaniaeth. Er enghraifft, yn y band poblogaeth 600 - 700 dim ond 4.5% o bobl oedd yn teimlo bod eu gwasanaeth cludiant cyhoeddus wedi gwaethygu, o'i gymharu â'r band poblogaeth 500 - 600 lle teimlai 38.5% ei fod wedi gwaethygu.

3.2.7 Y band poblogaeth 600 - 700 hefyd oedd â'r nifer uchaf o ymatebwyr a oedd yn teimlo bod eu gwasanaeth wedi gwella, sef 31.8%, ac wedyn y band poblogaeth 400 - 500 gyda 31.4%. O Ffigur 3.1, gallwn weld y dosbarthiad ar gyfer pob band poblogaeth.

Ffigur 3.1 Darpariaeth cludiant cyhoeddus yn ôl maint y boblogaeth

3.3 Tai fforddiadwy

3.3.1 Bydd yr adran hon yn edrych ar gwestiwn tai fforddiadwy. Dyma bryder sy'n cynyddu mewn ardaloedd gwledig ledled y DU, ac nid yw Cymru yn eithriad.

3.3.2 Dangosodd yr ymatebion i'r cwestiwn hwn duedd amlwg tuag at yr ymateb 'wedi gwaethygu'. Dim ond 7.7% o'r holl ymatebwyr a deimlai fod y sefyllfa wedi gwella, teimlai 30.9% ei bod wedi

aros yr yn fath, a theimlai'r ganran aruthrol o 61.4% ei bod wedi gwaethygu.

3.3.3 I bron y cyfan o'r ymatebwyr nad atebodd ran gyntaf y cwestiwn (n=12) y rheswm oedd nad oedd yna dai fforddiadwy o gwbl yn yr ardal. Mewn gwirionedd, rhoddodd y grwp hwn ymatebion pur emosiynol, gydag un ymatebydd yn dweud;

'Mae yna brinder tir dybryd achos y cyfyngiadau cynllunio ac mae hynny wedi gwneud i brisiau tai godi ymhell allan o gyrraedd pobl ar gyflog cyffredin. Mae'r diflastod yn sgil hyn yn llawer pwysicach na manteision materion llain werdd/cadwraeth.'

3.3.4 Roedd argaeledd tai wedi gwella wrth i ragor o gartrefi gael eu codi. Roedd polisïau gwahanol wedi dwyn ffrwyth, gyda phobl yn sôn am wahanol gynlluniau gan Gynghorau Sir a oedd yn golygu, er enghraifft, fod rhaid i 30% o'r cartrefi newydd fod yn fforddiadwy, a bod amrywiol ganrannau o ystadau yn cael eu neilltuo ar gyfer tai fforddiadwy. Cafwyd rhai disgrifiadau cadarnhaol hefyd, 'mae amrywiaeth o dai newydd wedi'u codi yn y blynyddoedd diwethaf - tai fforddiadwy yw'r mwyafrif. Wrth gwrs, roedd y diffiniad o fforddiadwy yn rhywbeth a oedd yn agored i gael ei drafod, fel y crynhodd un o'r trigolion, 'mae tai fforddiadwy'n cael eu hadeiladu ar hyn o bryd, ond roedd y prisiau wedi codi gymaint nes bod neb o'r ardal yn gallu eu fforddio nhw'.

3.3.5 I'r ymatebwyr a deimlai fod y sefyllfa dai wedi aros yr un fath, yn anffodus roedd hyn ran amlaf yn dynodi ei bod wedi aros yn wael. Fe gydnabu rhai o'r ymatebwyr fod pethau'n digwydd, ond dadleuent yn aml fod yr awdurdodau wedi methu â gweithredu yn y pen draw a darparu cartrefi fforddiadwy i'r bobl leol, fel y gwelir yn y dyfyniadau isod.

'Er bod hyn yn ardal rad o ran prisiau tai, llai o gyfleoedd sydd yna i bobl ifanc roi eu traed ar yr ysgol.'

'Er gwaethaf 19 o gartrefi newydd gan y gymdeithas tai, does dim un wedi cael ei ddyrannu i drigolion neu deuluoedd trigolion y gymuned.'

'Dim tai fforddiadwy wedi'u hadeiladu.'

'Does dim un wedi'i godi.'

'Dim ond tai ym mhen ucha'r farchnad sydd wedi'u codi. Mae yna gynlluniau ar

gyfer tai fforddiadwy ond dydyn nhw ddim wedi'u codi eto.'

3.3.6 Problemau tai haf, mewnllifiad o bobl nad oedden nhw'n lleol, a datblygiadau a oedd yn syml yn rhy ddrud i'r bobl leol, prynwyr tro cyntaf a phobl ifanc oedd y rhesymau mawr ym marn y rhai a deimlai fod argaeledd tai fforddiadwy wedi gwaethygu. Dangosir hyn yn y dyfyniadau isod.

'Mae 30%/ 40% o'r tai yn ail gartrefi, a dim ond am amser byr mae rhywun yno. £250,000 am y cartrefi mwya sylfaenol.'

'Tai fforddiadwy wedi'u codi, ond mae estyniadau wedi'u codi ac maen nhw'n cael eu hailwerthu am brisiau amhosibl eu fforddio. O ganlyniad, does dim tai fforddiadwy!'

'Mae'r bobl leol yn methu prynu unrhyw dy sy'n dod ar y farchnad i'w werthu neu i'w rentu. Yn gyffredinol, mae'r rhan fwyaf o'r tai yn cael eu gwerthu i bobl o'r De neu rannau eraill o Brydain'

'Achos y cynnydd ym mhrisiau tai yn genedlaethol, mae tai fforddiadwy yn fyth. Ychydig neu ddim darpariaeth sydd yna, deall bod yna bolisiau ond dydyn nhw ddim yn gweithio.'

'Mae prisiau tai yn chwerthinllyd o uchel ac allan o gyrraedd y rhan fwyaf o'r boblogaeth ifanc. Mae llawer o dai haf yn yr ardal ac mae llawer o rai di-Gymraeg wedi symud i'r ardal.'

'Dwi'n dal heb gael ymateb iawn gan y cyngor am beth yn union maen nhw'n feddwl wrth 'dai fforddiadwy'. Fforddiadwy i bwy yn hollol - y bobl sydd mewn gwir angen neu'r dosbarth canol? Mae'r sefyllfa wedi gwaethygu, gyda llai o dai ar gael i'w rhentu.'

'Mae'n amhosibl i brynwyr tro cyntaf. Dyma un o brif achosion colli pobl ifanc i ardaloedd eraill; fforddiadwyedd a diffyg eiddo i'w rentu.'

'Mae bron yn amhosibl i'r bobl ifanc feddwl am brynu cartref yn yr ardal yma. Rwy'n credu bod hynny'n gwbl warthus ac o

achos hynny mae ardaloedd cefn gwlad fel hyn yn colli eu pobl ifanc.'

'Mae mwy o bobl yn ymddeol i'r ardal gan gynyddu'r prisiau. Does dim tai cyngor yn cael eu hadeiladu.'

'Mae'r cynnydd ym mhrisiau tai er lles tai haf wedi gyrru mwy o dai allan o fael gweithwyr ar dâl isel. Does dim tai cost isel wedi'u darparu i wneud iawn am hynny

3.3.7 O'r dyfyniadau hyn, gallwn weld fod ambell fater allweddol yn peri problemau o ran tai fforddiadwy. Y themâu a godai drosodd a throsodd oedd diffyg datblygiadau tai a oedd yn darparu ar gyfer anghenion pobl leol, ac yn enwedig pobl ifanc a pharau ifanc; mewnlifiad o bobl (nad oedden nhw'n lleol, pobl yn ymddeol); a phrynu tai haf, a oedd yn gwthio prisiau tai i fyny, yn aml y tu hwnt i gyrraedd y trigolion lleol a'u teuluoedd.

3.3.8 O rannu'r data i'r gwahanol fandiau poblogaeth, gallwn weld bod problem argaeledd tai yn eang a bod y mwyafrif o'r ymatebwyr yn teimlo bod y sefyllfa wedi gwaethgu ym mhob band poblogaeth. Gwelir hyn yn Nhabl 3.1

Tabl 3.1 Boddhad ar dai fforddiadwy yn ôl y boblogaeth

	Er Gwell	Aros yr un fath	Gwaethgu	CYFANSWM
0 - 400	1	9	16	26
400 - 500	2	13	21	36
500 - 600	1	8	17	26
600 - 700	3	7	11	21
700 - 1000	4	18	31	53
1000 - 2000	8	25	48	81
2000 - 4000	4	11	26	41
4000 +	1	5	21	27
CYFANSWM	24	96	191	311

3.4 Yr Heddlu a Phlismona

3.4.1 Teimlai'r mwyafrif o'r ymatebwyr fod plismona neu bresenoldeb yr heddlu yn eu hardal leol wdi aros yr un fath. Dim ond 19% a deimlai ei fod wedi gwella, a theimlai 31% ei fod wedi gwaethgu. Gallwn weld hyn o Dabl 3.2.

Tabl 3.2 Boddhad ar yr heddlu a phlismona

	Cyfrifiad	Canran
Er Gwell	62	19.2
Aros yr un fath	150	46.4
Gwaethgu	99	30.7
Yn eisiau	12	3.7
CYFANSWM	323	100.0

3.4.2 Mae Tabl 3.3 yn dangos dosbarthiad swyddfeydd heddlu yn ôl y boblogaeth. O hyn gallwn weld mai dim ond wrth i'r boblogaeth fynd yn uwch na 1000 y ceir unrhyw wir siawns y bydd yna swyddfa heddlu.

3.4.3 Wrth edrych ar argraffiadau o blismona yn ardaloedd lleol yr ymatebwyr drwy ddefnyddio'r boblogaeth, cafwyd canlyniadau diddorol. Wrth i'r boblogaeth gynyddu, yn benodol tua 700 - 1000, y cafwyd yr argraffiadau mwyaf negyddol o blismona. Gwelir hyn yn Nhabl 3.4.

Tabl 3.3 Dosbarthiad swyddfeydd heddlu yn ôl y boblogaeth

	0 - 400	400- 500	500- 600	600- 700	700- 1000	1000- 2000	2000 - 4000	4000 +	Cyfanswm
	0%	1.0%	0%	0%	2%	16.7%	38.2%	42.2%	100%
Swyddfeydd heddlu	0	1	0	0	2	17	39	43	102

Tabl 3.4 Newid yn yr Heddlu a Phlisma yn ôl y boblogaeth dros y 5 mlynedd diwethaf

Y boblogaeth		Er Gwell	Aros yr un fath	Gwaethygu	CYFANSWM
0 - 400	Cyfrifiad	4	15	8	27
	%	14.8%	55.6%	29.6%	
400 - 500	Cyfrifiad	8	20	8	36
	%	22.2%	55.6%	22.2%	
500 - 600	Cyfrifiad	6	14	6	26
	%	23.1%	53.8%	23.1%	
600 - 700	Cyfrifiad	3	16	3	22
	%	13.6%	72.7%	13.6%	
700 - 1000	Cyfrifiad	10	21	23	54
	%	18.5%	38.9%	42.6%	
1000 - 2000	Cyfrifiad	13	39	30	82
	%	15.9%	47.6%	36.6%	
2000 - 4000	Cyfrifiad	11	15	13	39
	%	28.2%	38.5%	33.3%	
4000 +	Cyfrifiad	7	10	8	25
	%	28.0%	40.0%	32.0%	
Cyfanswm	Cyfrifiad	62	150	99	311
	%	19.9%	48.2%	31.8%	

3.4.4 Mae'r ymatebion ansoddol yn rhoi cip ar y canfyddiadau hyn. I'r bobl hynny a deimlai fod y gwasanaeth yn gwella, presenoldeb CMB (Bwrdd Rheoli Troseddau) a PCSO (Swyddog Cymorth Cymunedol yr Heddlu) i'w hardal leol oedd y newid pwysicaf. Mae hyn wedi sicrhau mwy o gydadweithio rhwng y gymuned a'r heddlu, fel y mae'r ymatebwyr hyn yn ei ddisgrifio;

'Yn sgil datblygu plisma cymunedol mae'r plisma yn yr ardal yn llawer gwell nag o'r blaen. Erbyn hyn mae'r

swyddogion yn wir yn gweithio gyda'r gymuned i roi blaenoriaeth i broblemau'.

'Swyddog cymunedol ar y rhawd yn rheolaidd ac mae ganddo berthynas dda â'r ieuenctid.'

'Mae llai o heddlu yn patrolio'r strydoedd bellach ond mae mwy o ddefnydd ar swyddogion cymorth cymunedol.'

3.4.5 Yn anffodus, unwaith eto, mae'r categori 'Aros yr un fath' fel petai'n golygu nad oes gwelliant wedi bod mewn gwasanaeth gwael. Roedd y sylwadau mwyaf cyffredin yn sôn am ddiffyg

gwelededd yr heddlu. Mae'r ymatebwyr hyn wedi disgrifio hyn:

'Anaml y gwelwch chi blismon – efallai yr aiff car ar wib drwy'r pentre ambell waith.'
'Gan ein bod ni ar y ffin rhwng dau ranbarth, anaml maen nhw'n cael eu gweld.'

3.4.6 Roedd rhai o'r ymatebwyr yn meddwl yn gadarnhaol am y dyfodol, gyda chynlluniau newydd yn cael eu rhoi ar waith:

'Ardal led-wledig, swyddfa'r heddlu chwe milltir i ffwrdd, dim llawer o bresenoldeb heddlu yn yr ardal ond mae cynllun newydd yn cael ei gyflwyno ond mae'n rhy hir i ddweud eto.'

'Dylai wella bellach am fod swyddog cymunedol yr heddlu wedi dechrau.'

'Mae'r mentrau plismona gwledig newydd i'w gweld yn drefnus iawn a gobeithio y byddan nhw'n gweithio'n dda.'

3.4.7 I'r ymatebwyr hynny a deimlai fod y gwasanaeth wedi gwaethygu, y prif resymau oedd cau swyddfydd heddlu a diffyg presenoldeb heddlu. Cynigiodd un ymatebydd esboniad pam roedd yr heddlu yn symud allan o gefn gwlad:

'Mae wedi mynd yn gyson waeth achos cynnydd sylweddol mewn troseddau yn y prif drefi, yn bennaf o ganlyniad i adael i'r tafarndai agor tan 2-3 y bore. O ganlyniad mae angen mwy o swyddogion heddlu yn y prif drefi, sy'n golygu bod llai o swyddogion ar gael i ddelio â'r trwbl sy'n bodoli yng nghefn gwlad.'

3.5 Bwyd Lleol ac Organig

3.5.1 Mae argaeledd bwyd lleol neu organig yn dod yn fwyfwy pwysig yn ein cymdeithas. Wrth i fwy o bwyslais gael ei roi ar filltiroedd awyr a phlaleiddiaid, mae'n ymddangos bod mwy o ardaloedd gwledig wedi cael cyfle i sicrhau bwyd sydd wedi'i gynhyrchu'n fwy lleol. Ac yn wir, roedd gan y gwasanaeth hwn ganran uchel o bob a deimlai ei fod wedi gwella (32%). Er mai

'Aros yr un fath' oedd y categori mwyaf o hyd, dim ond 3% o bobl oedd yn teimlo bod argaeledd bwyd lleol neu organig wedigwaethygu. Gwelir y canrannau hyn yn Nhabl 2.5.

Tabl 2.5 Newid yn narpariaeth bwyd lleol ac organig dros y 5 mlynedd diwethaf

	Amledd	Canran
Er Gwell	105	32.5
Aros yr un fath	178	55.1
Gwaethygu	11	3.4
Yn eisiau	29	9.0
CYFANSWM	323	100.0

3.5.2 Teimlai 58% o'r ymatebwyr yn y band poblogaeth 4000+ fod y ddarpariaeth bwyd lleol ac organig wedi gwella, a theimlai 42% ei bod wedi 'Aros yr un fath', a doedd neb yn y band poblogaeth yn teimlo ei bod wedi gwaethygu. Yn y band poblogaeth 0 - 400, teimlai 32% o'r ymatebwyr ei bod wedi gwella, teimlai 60% ei bod wedi aros yr un fath a theimlai 8% ei bod wedi gwaethygu.

3.5.3 O edrych ar ddadansoddiad yr ymatebion hyn, tanlinellodd y rhai a gredai ei bod wedi gwella fwy o ymwybyddiaeth o'r cwestiynau, mwy o argaeledd mewn uwchfarchnadoedd, a marchnadoedd ffermwyr fel mannau lle gellir cael y math hwn o gynnyrch.

'2 siop fferm newydd o fewn 8 milltir, mwy o gynnyrch lleol yn y siop leol.'

'Marchnad Ffermwyr ragorol yn [y dref] a bocs o lysiau organig ar gael i'w gludo i'r cartref erbyn hyn.'

'Uwchfarchnadoedd bellach yn cynnig mwy o ddewis o fwydydd lleol a chynnyrch organig.'

3.5.4 Roedd ymatebwyr a deimlai fod argaeledd wedi aros yr un fath yn teimlo bod pris bwyd organig yn rhy uchel, ac nad oedd siopau lleol o reidwydd yn stocio cynnyrch organig neu leol. Er hynny, i gryn dipyn o'r ymatebwyr hyn roedd yna system

dda eisoes i ddarparu bwyd lleol ac organig, a doedd hynny ddim wedi newid. Mae'r ymatebion hyn yn amlygu'r themâu hyn:

'Ar gael am bris.'

'Dim cynnydd amlwg mewn bwyd organig yn cael ei ddarparu gan y siopau lleol e.e. spars, mace, Harry Tuffins. Dim ond y farchnad ffermwyr syn rhoi'r gwasanaeth yma.'

'Mae'r siopau lleol a marchnad y sir wedi darparu gwasanaeth da ers blyneddau lawer.'

'Mae cynnyrch ffres ar gael yn draddodiadol yn yr ardal wledig yma. Mae llawer yn tyfu eu llysiau eu hunain ac mae'r trigolion yn rhannu eu cynnyrch pan fydd ganddyn nhw ormod at eu hanghenion eu hunain.'

3.5.5 Dim ond ychydig bach o'r ymatebwyr a deimlai fod y gwasanaeth yn gwaethygu (n=11), ac roedd yn ymddangos bod y rhesymau yn ymwneud â diffyg llwyr argaeledd cynnyrch lleol neu organig. Roedd hyn yn cael ei briodoli i gau'r siopau lleol, neu nad oedd yr uwchfarchnadoedd lleol yn stocio bwyd neu gynnyrch lleol.

3.6 Marchnadoedd Ffermwyr

3.6.1 Marchnadoedd Ffermwyr oedd un o'r manau amlycaf a nodwyd ar gyfer cynnyrch lleol neu organig yn y Gymru wledig. Yn y Gymru wledig, roedd gan 41% o'r Cynghorau Cymuned farchnad Ffermwyr.

Tabl 2.6 Marchnadoedd Ffermwyr

	Aledd	Canran
Oes	177	54.8
Nac oes	132	40.9
Yn eisiau	14	4.3
Cyfanswm	323	100.0

3.6.2 Roedd y Marchnadoedd ffermwyr ran amlaf yn cael eu rhedeg bob mis, gyda

bron 30% ohonynt yn cael eu cynnal felly. Gwelir amledd y Marchnadoedd yn Nhabl 2.7.

Tabl 2.7 Aledd Marchnadoedd Ffermwyr

	Aledd	Canran
Mwyn nag unwaith yr wythnos	4	1.2
Bob wythnos	17	5.3
Bob pythefnos	36	11.1
Misol	74	22.9
Llai na Misol	11	3.4
Dim Marchnad?	181	56.0
CYFANSWM	323	100.0

3.7 Ysbryd Cymunedol

3.7.1 Roedd y mwyafrif o bobl yn y Gymru wledig yn teimlo bod eu hysbryd cymunedol wedi aros yr un fath dros y pum mlynedd diwethaf; credai 55% o'r ymatebwyr hynny, teimlai 29% ei fod wedi gwaethygu, a theimlai 11% ei fod wedi newid er g well. Gwelir hyn ar y graff uchod.

3.7.2 I'r ymatebwyr a gredai fod eu hysbryd cymunedol wedi newid er gwell, daeth y newid drwy grwpiau lleol a mwy o ddiddordeb mewn materion cymunedol ymhlith y boblogaeth, fel y gwelir yn y dyfyniadau hyn:

'Mae'r grwpiau lleol yn ffynnu.'

'Mae'n ymddangos bod mwy o bobl yn ymfalchio yn y gymuned. Mae'r Cyngor Cymuned yn gwneud llawer o waith da.'

'Mae llawer o grwpiau'n cydweithio er les y gymuned, hynny yw cyngherddau Nadolig, perfformio drama flynyddol, sioeau amaethyddol, parti yn y parc.'

'Wedi ennill categorïau yng nghystadleuaeth Pentref y Flwyddyn 2 flynedd o'r bron, 2006, 2007, a digwyddiadau gefeillio pentrefi.'

3.7.3 Fel o'r blaen, roedd yr ymatebwyr a ddewisodd 'Aros yr un fath' yn cynnig disgrifiadau cadarnhaol a negyddol o'u hysbryd cymunedol. Mae'r ymatebion

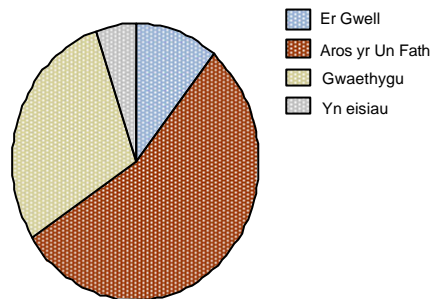
gwahanol hyn i'w gweld yn y dyfyniadau isod:

'Cymuned fach gyfeillgar ac agos atoch sy wedi dysgu byw ar ei hadnoddau ei hun gan nad oes diddordeb gan y cyngor sir.'

*'Wastad wedi bod yn dda ac yn dal i fod'.
'Wastad yn wael er gwaethaf ymdrechion y cyngor cymuned a phwyllgor neuadd y pentref.'*

Ffigur 3.2 Ysbryd cymunedol dros y 5 mlynedd diwethaf

Yn y pum mlynedd diwethaf, ydy'r ysbryd cymunedol yn eich ardal leol wedi newid?

'Dim gwir newid mewn 5 mlynedd ond mae'n debyg y bydd yn gwaethygu gyda chymaint o bobl 'Saesneg' yn setlo yn yr ardal a'r mwyafrif heb ymuno mewn digwyddiadau lleol'.

'Ysbryd cymunedol gwych yn cael ei gadw gan grwp o bobl ddiwyd'.

'Mae angen gwella'r sefyllfa. Rydyn ni'n cynnal digwyddiadau diddorol, ond does dim diddordeb gan y bobl leol mewn cyfrannu ac a dweud y gwir dydyn nhw ddim eisiau gadael eu cartrefi'.

'Yn draddodiadol mae yna ysbryd cymunedol da ac mae'r mwyafrif o'r trigolion yn gwybod pwy yw eu cymdogion. Mae yna lawer o weithgareddau lleol yn cael eu trefnu gan wirfoddolwyr'.

3.7.4 Y materion allweddol a godwyd gan ymatebwyr a deimlai fod eu hysbryd cymunedol wedi gwaethygu yn y pum mlynedd diwethaf oedd mewnfyddiad o bobl nad oeddent yn Gymry ac nad oeddent yn siarad Cymraeg, cynnydd ym mhrisiau tai sy'n golygu bod pobl ifanc wedi gorfod ymadael â'r ardal a chau gwasanaethau a

mannau cyfarfod allweddol. Mae'r dyfyniadau isod yn dangos y safbwyntiau hyn:

'1. Cau'r swyddfa bost 2. cau un o dafarndair pentref 3. bygythiad i ddyfodol ysgol y pentref 4. gwerthu newydd y pentref a'i dymchwel i godi tai 5. datblygiad tai wedi bod ar gyfer tai mawr crand lle mae'r plant yn mynd i ysgol breifat a ddim yn cymathu yn y gymuned'.

'Symudodd llawer o bobl i'r ardal heb ddim integreiddio â bywyd y gymuned. Hefyd llawer o bobl yn treulio'r penwythnos yn unig yn y dref erbyn hyn.'

'Cau'r swyddfa bost a'r siop leol - dim man cyfarfod lle gall ysbryd cymunedol orosi. 'Nifer cynyddol o dai haf a gosodiadau gwyliau. Trigolion newydd â llai o gysylltiadau â chefnidir y gymuned ond mae ymdrechion codi arian yn targedu'r cartrefi i gyd e.e. at neuadd y pentref.'

'Mewnddyfodiaid heb arfer â ffordd pentref bach o fyw - ddim yn cymryd rhan'.

'Mewnllifiad o bobl sy'n gallu fforddio prisiau tai yn arwain at newid yn y

gymuned am nad yw'r trigolion newydd yn cymryd rhan yn y gymuned'.

'Mewnfudo i'r ardal ar raddfa fawr yn andwyo'n cymuned. Yn anffodus mae'n rhaid i bobl ifanc yr ardal symud i ffwrdd i gael gwaith ac yn eu lle nhw rydyn ni'n tueddu i gael pobl hyn sy'n symud i'r ardal i ymddeol sydd heb awydd o gwbl i ymdoddi i'r gymuned'.

3.7.5 Mae'r dyfyniadau hyn yn dechrau rhoi cip ar y rhesymau pam y credid bod ysbryd cymunedol yn dirywio yn ardaloedd gwledig Cymru. Er hynny, o'r ymatebwyr a oedd yn fodlon ar yr ysbryd cymunedol, gallwn weld bod cynlluniau a'r Cyngor Cymuned yn gallu newid pethau er gwell.

CANFYDDIADU ALLWEDDOL

Cludiant cyhoeddus

Teimlai'r mwyafrif (50%) o'r ymatebwyr fod cludiant cyhoeddus wedi aros yr un fath dros y pum mlynedd diwethaf. Roedd mwy o ymatebwyr yn teimlo ei fod wedi newid er gwell (26.6%), nag er gwaeth (23.4%).

Tai Fforddiadwy

Tai fforddiadwy oed un o'r prif broblemau i'r ymatebwyr. Teimlai 61.4% fod argaeledd tai fforddiadwy wedi gwaethgu dros y pum mlynedd diwethaf, a theimlai 30.9% ei fod wedi aros yr un fath, a oedd ym marn y mwyafrif o'r ymatebwyr yn golygu aros yn wael.

Roedd y pethau a grybwyllwyd gan yr ymatebwyr mewn cysylltiad â thai fforddiadwy yn cynnwys diffyg datblygiadau tai a oedd yn darparu ar gyfer anghenion pobl leol, yn enwedig pobl ifanc a pharau ifanc; mewnlifiad pobl (nad oeddent yn lleol, pobl yn ymddeol); a phrynu tai haf.

Yr Heddlu a Phlismona

Teimlai'r mwyafrif 46.4% o'r ymatebwyr fod yr heddlu neu bresenoldeb yr heddlu yn eu hardal leol wedi aros yr un fath, dim ond 19% a deimlai eu bod wedi gwell a theimlai 31% eu bod wedi gwaethgu.

Yn y band poblogaeth 700 - 1000 y cafwyd y ganran fwyaf o ymatebion negyddol ynghylch yr heddlu, gyda 42.6% o'r ymatebwyr yn teimlo bod y gwasanaeth wedi gwaethgu yn y pum mlynedd diwethaf yn eu hardal leol.

Ysbryd Cymunedol

Teimlai'r mwyafrif (55%) o bobl yn y Gymru wledig fod eu hysbryd cymunedol wedi aros yr un fath yn y pum mlynedd diwethaf; teimlai 29% ei fod wedi gwaethgu a theimlai 11% ei fod wedi newid er gwell.

ADRAN 4 ARGAELEDD GWASANAETHAU

4.1 Rhagymadrodd

4.1.1 Holodd yr adran hon yr ymatebwyr am wasanaethau penodol, eu niferoedd yn yr ardal leol ac i ba ddibenion y maent yn cael eu defnyddio. Unwaith eto, mae'r ymatebion, lle bo modd, yn cael eu defnyddio ar y cyd â data Point X er mwyn rhoi disgrifiad mor fanwl â phosibl o'r ddarpariaeth gwasanaethau.

4.2 Mannau Addoli

4.2.1 Roedd 851 o fannau addoli yng Nghymru, ac roedd 563 o'r rhain yn y Gymru wledig. Roedd hynny'n golygu bod 66% o fannau addoli Cymru yn y Gymru wledig.

4.2.2 O edrych ar y Gymru wledig yn ôl bandiau poblogaeth, roedd gan bron pob Cyngor Cymuned ymhob un o'r bandiau fan addoli, yn ôl data Point X. Y band poblogaeth â'r ddarpariaeth isaf o ran y gwasanaeth hwn oedd 500 - 600 gyda 93.2% yn unig â man addoli.

4.2.3 Roedd gan y nifer uchaf o Gyngorau Cymuned ddwy fan addoli, sef 21% o'r cyngorau cymuned. Roedd gan 16% dair man addoli, roedd gan 14% bedair man addoli ac roedd gan 11% un fan addoli.

4.2.4 Yn y band poblogaeth 0 - 400 , roedd gan 34.6% un fan addoli ac roedd gan 34.6% ddwy. Yn y band 4000+ mae'r niferoedd wedi'u gwasgaru'n fwy; roedd gan 15% yn y band poblogaeth hwn 8 man addoli, roedd gan 10% 9, roedd gan 20% 10 ac roedd gan 10% 11. Mae hyn yn dangos bod darpariaeth y gwasanaeth hwn yn dda iawn, a'i fod wedi'i rannu ar draws meintiau gwahanol o boblogaeth yn ôl y galw.

4.3 Neuaddau Pentref a Chanolfannau Cymunedol

4.3.1 Roedd 330 o Neuaddau Pentref neu Ganolfannau Cymunedol yng Nghymru, ac roedd 141 yn y Gymru wledig. Mae hyn yn golygu bod bron 43% o'r Neuaddau Pentref neu'r Canolfannau Cymunedol yn y Gymru wledig.

4.3.2 Ar gyfartaledd, roedd gan 24.8% o Gyngorau Tref neu Gymuned neuadd bentref neu Ganolfan Gymunedol. O'u rhannu fesul band poblogaeth, wrth i'r boblogaeth gynyddu mae'r siawns y bydd gan Gyngor Cymuned Neuadd bentref neu Ganolfan Gymunedol yn cynyddu hefyd. Er enghraifft, roedd gan 6.7% o'r Cyngorau Cymuned â phoblogaeth o 0 - 400 Neuadd bentref neu Ganolfan Gymunedol, o'i gymharu â 72% o'r Cyngorau Cymuned hyn yn y band poblogaeth 4000+.

4.3.3 O'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn, roedd gan 47.5% un Neuadd Eglwys yn ardal eu Cyngor Cymuned. Doed gan 14.4% ddim Neuadd Eglwys, roedd gan 20.8% ddwy ac roedd gan 14.5% dair.

4.3.4 Roedd gan 60% o'r holl ymatebwyr a atebodd un neuadd gymunedol yn eu Cyngor Tref neu Gymuned. Doedd gan 4.7% ddim neuadd gymunedol, roedd gan 21.6% ddwy ac roedd gan 9.4% dair.

4.3.5 Roedd dibenion Neuaddau Cymunedol mor amrywiol â'r cymunedau lle'r oeddent wedi'u lleoli; o ddrama amatur i ginio Nadolig. Roedd gan Sefydliad y Merched, bingo, clybiau ieuenctid ac amrywio o glybiau a chymdeithasau gysylltiadau â'r manau hyn.

4.4 Parcia a Chaeau chwarae

4.4.1 Roedd 2003 o gaeau chwarae yng Nghymru, ac roedd 709 ohonynt yn y Gymru wledig. Mae Tabl 4.1 yn dangos dosbarthiad caeau chwarae ar dras y gwahanol boblogaethau.

Ffigur 4.1 Caeau chwarae yn ôl y boblogaeth

	Amlledd	Canran
0 - 400	17	2.4
400 - 500	20	2.8
500 - 600	26	3.7
600 - 700	18	2.5
700 - 1000	52	7.3
1000 - 2000	108	15.2
2000 - 4000	141	19.9
4000+	327	46.1
CYFANSWM	709	100

4.4.2 Doedd gan 7.1% o'r ymatebwyr a ymatebodd i'r cwestiwn ddim cae chwarae yn eu cymuned leol. Roedd gan 53.1% un cae chwarae, roedd gan 18.9% ffau ac roedd gan 10.2% dri. Doedd gan chwarter o'r ymatebwyr yn y band poblogaeth 0 - 400 ddim caeau chwarae yn eu cymuned leol, ac roedd gan y tri chwarter arall un. Yn y band poblogaeth 4000+, does dim cymunedau sydd heb gae chwarae neu sydd hyd yn oed ag un yn unig, ac roedd gan y mwyafrif o'r cymunedau yn y band poblogaeth hwnnw naill ai 3 neu 4 o gaeau chwarae.

4.4.3 Doedd gan 10% o'r ymatebwyr a ymatebodd i'r cwestiwn hwn ddim parc na lle gwyrdd cyhoeddus yn eu cymuned leol; roedd gan 48.6% un parc neu le gwyrdd cyhoeddus; roedd gan 19.5% ddau; ac roedd gan 13.8% dri. Yn y band poblogaeth 0 - 400, doedd gan 30.8% o'r Cynghorau Cymuned ddim parc neu le gwyrdd. Roedd y ffigur hwn yn gostwng wrth i'r boblogaeth gynyddu, ac yn y band poblogaeth 4000+, doedd yr un Cyngor Cymuned heb parc neu le gwyrdd, ac roedd gan 31.8% dri.

4.4.4 Roedd y prif ddibenion a ddisgrifiodd yr ymatebwyr ar gyfer eu parciau neu eu lleoedd gwyrdd lleol yn ymwneud q chwaraeon yn bennaf: rygbi, pêl-droed, criced, cerdded, bowlio ac athletau. Roedd carnifal a gwerthiannau cistiau ceir yn cael eu crybwyll hefyd. Disgrifiodd llawer o'r ymatebwyr y lle fel man gymunedol lle gallai gweithgareddau cymunedol gael eu cynnal, sef gweithgareddau a drafodir yn yr adran isod.

4.5 Gweithgareddau Cymunedol

4.5.1 Roedd y lle gwyrdd lleol yn safle ar gyfer nifer o weithgareddau cymunedol megis gwerthiannau cistiau ceir, carnifalau, gyrfeydd chwist, dathliadau Nadolig a Phasg y gymuned. O'u holi am weithgareddau cymunedol yn fwy cyffredinol yn eu hardal leol, rhoddodd yr ymatebwyr amrywiaeth mawr o atebion. Dim ond 7 o'r ymatebwyr a ddywedodd nad oedd eu hardal yn gwneud dim, ac yn aml rhestrai'r gweddiill arlwy drawiadol o ddigwyddiadau ac achlysuron. Ffeiriau a gyrfeydd chwist, partïon a charolau Nadolig, ffestiau mochyn, tân gwyllt a choelcerthi a digwyddiadau codi arian eglwysig oedd y mwyaf cyffredin.

4.5.2 I 81.4% o'r ymatebwyr a ymatebodd i'r cwestiwn, doedd y lefel gweithgarwch cymunedol dim wedi newid yn y pum mlynedd blaenorol. I'r rhai a oedd yn teimlo ei bod wedi newid, awgrymai'r ymatebion ei bod wedi gwella. Disgrifiodd yr ymatebwyr gynnydd mewn cymdeithasau cymunedol, grwpiau yn dod at ei gilydd a lefel da o ymglymiad cymunedol yn gyffredinol.

4.5.3 Roedd ystod eang o wahanol bwyllgorau a chyrrff yn gyfrifol am drefnu gweithgareddau cymunedol. Roedd y gwahanol bwyllgorau a grybwyllwyd yn cynnwys pwyllgor y ffair, pwyllgor neuadd y

pentref, y Cyngor Cymuned, y gymdeithas arddio, a nifer o bwyllgorau ad hoc lleol eraill. Yn ogystal roedd, ysgolion, eglwysi a chapeli, clybiau rygbi, y WI ar YFC i gyd yn amlwg.

4.6 Telathrebu

4.6.1 O'r arolwg, roedd gan 60% o'r Cyngorau Cymuned a arolygwyd deledu digidol ac roedd gan 80% o'r Cyngorau Cymuned fand eang.

Tabl 4.2 Telathrebu

Gwasanaeth	Cyngorau Cymuned â'r gwasanaeth
Teledu Digidol	60.1%
Band Eang	80.5%
Rhyngwyd yn yr Ysgol	26.3%
Rhyngwyd yn y llyfrgell	30.0%
Rhyngwyd yn y Swyddfa Bost	1.2%
Rhyngwyd yn Neuadd y Pentref	6.8%

4.6.2 Dim ond 47% o'r Cyngorau Cymuned oedd â phwyntiau cyhoeddus i gysylltu â'r rhyngwyd mewn ysgol, llyfrgell, swyddfa bost neu neuadd bentref.

Tabl 4.3 Pwyntiau cysylltu telathrebu

Cyfanswm y Cyngorau Cymuned â phwyntiau i gysylltu â'r rhyngwyd (mewn ysgol, llyfrgell, swyddfa bost neu neuadd bentref)	153
% o'r CC â chysylltiad mewn o leiaf un lleoliad	69.3
% o'r CC â chysylltiad mewn 2 lleoliad	26.8
% o'r CC â chysylltiad mewn 3 lleoliad	2.6
% o'r CC â chysylltiad ym mhob un o'r 4 lleoliad	1.3

4.6.3 Yn 69%, roedd gan y mwyafrif o'r Cyngorau Cymuned hyn bwynt cysylltu mewn un o leiaf o'r lleoliadau rhyngwyd cyhoeddus hyn, roedd gan 27% o'r cyngorau gysylltiad mewn dau le, dim ond 3% o'r cyngorau oedd â chysylltiad mewn tri lle, ac yn olaf roedd gan 1% o'r cyngorau gysylltiad ym mhob un o'r lleoliadau rhyngwyd cyhoeddus.

4.6.4 Mae Tabl 4.4 yn dangos dadansoddiad o'r Cyngorau Cymuned sydd â gwasanaeth yn ôl eu poblogaeth.

Tabl 4.4 Telathrebu yn ôl y boblogaeth

	Cyfanswm	0 - 400	400- 500	500 - 600	600- 700	700 - 1000	1000- 2000	2000- 4000	4000 +
Teledu Digidol	194	7.2%	9.8%	7.2%	6.7%	17.0%	27.8%	14.4%	9.8%
Band Eang	260	8.5%	9.2%	9.2%	6.9%	15.4%	27.3%	14.2%	9.2%
Cysylltiad rhyngwyd cyhoeddus	153	3.9%	7.2%	5.9%	3.9%	18.3%	22.9%	22.2%	15.7%
Rhyngwyd yn yr Ysgol	85	3.5%	7.1%	4.7%	7.1%	20.0%	23.5%	22.4%	11.8%
Rhyngwyd yn y llyfrgell	97	1.0%	4.1%	4.1%	1.0%	15.5%	20.6%	30.9%	22.7%
Rhyngwyd yn y Swyddfa Bost	4	25.0%	0.0%	0.0%	0.0%	50.0%	25.0%	0.0%	0.0%
Rhyngwyd yn Neuadd y Pentref	22	4.5%	9.1%	13.6%	0.0%	27.3%	31.8%	13.6%	0.0%

4.7 Llyfrgelloedd

4.7.1 Roedd 248 o lyfrgelloedd parhaol yng Nghymru, ac roedd 94 ohonynt yn y Gymru wledig. Roedd hynny'n golygu bod 38% o'r llyfrgelloedd parhaol yn y Gymru wledig. Mae Tabl 4.5 yn dangos dosbarthiad llyfrgelloedd fesul band poblogaeth ar draws y Gymru wledig.

4.7.2 Roedd darpariaeth llyfrgelloedd symudol yn bur uchel yn y Gymru wledig, gyda 78.6% o'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn ag un yn gweithredu yn eu hardal leol.

Tabl 4.5 Llyfrgelloedd yn ôl y boblogaeth

	Canran	Amlledd
0 - 400	0.0	0
400 - 500	0.0	0
500 - 600	0.0	0
600 - 700	2.3	1
700 - 1000	3.2	3
1000 - 2000	10.1	14
2000 - 4000	47.9	35
4000 +	82.0	41
CyfanswmGwledig	16.5	94

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

Mannau Addoli

Roedd 66% o'r mannau addoli yng Nghymru gyfan i'w cael yn y Gymru wledig.

Roedd gan bron pob Cyngor Tref a Chymuned o leiaf un fan addoli.

Mannau Cymunedol

Roedd gan 24.8% o'r Cyngorau Tref a Chymuned neuad bentref neu ganolfan gymunedol. Wrth i'r boblogaeth gynyddu, roed y siawns y byddai un yna yn cynyddu hefyd.

Roedd gan 53.1% o'r ymatebwyr un cae chwarae yn eu hardal leol.

Telathrebu

Roedd gan 60% o'r Cyngorau Tref a Chymuned deledu digidol, roedd gan 80% o'r Cyngorau Tref a Chymuned fand eang.

Dim ond 26.3% o'r Cyngorau Tref a Chymuned oedd â'r rhyngwyd yn eu hysgolion lleol.

Llyfrgelloedd

Mae 38% o holl lyfrgelloedd parhaol Cymru i'w cael yn y Gymru wledig.

Roedd gan 78.6% o'r ymatebwyr lyfrgell symudol yn gweithredu yn eu hardal leol.

ADRAN 5

MANNAU CYHOEDDUS A'R AMGYLCHEDD

5.1 Rhagymadrodd

5.1.1 Mae'r adran hon yn edrych ar ymwneud y gymuned leol â manau cyhoeddus a'r amgylchedd a sut mae'n eu defnyddio. Yn sgil yr adran flaenorol, bydd yr adran hon yn ystyried cwestiynau ynghylch y cyfrifoldeb dros fannau gwyrdd i'r gymuned a'r amgylchedd.

5.2 Mannau Cyhoeddus

5.2.1 Y Cynghorau Cymuned lleol oedd y prif grwpiau a oedd yn gyfrifol am gynnal manau cyhoeddus yn ardaloedd lleol yr ymatebwyr. Roedd yr awdurdod lleol a phwyllgorau lleol hefyd yn gyfrifol am rai manau cyhoeddus. Yn ychwanegol, roedd yna fentrau mwy lleol a oedd yn ysgwyddo'r cyfrifoldeb dros eu hardal eu hunain, megis pwyllgor y Pentref Taclusaf, a'r pwyllgor hamdden lleol. Gan fod grwpiau gwahanol yn ysgwyddo'r cyfrifoldeb dros bethau penodol, gall mater cyfrifoldeb gael ei ddsbarthu'n bur eang, fel y mae'r dyfyniad isod yn ei ddangos:

“Mae yna bwl bach a rhai manau gwyrdd yn cael eu rheoli gan y cyngor cymuned. Y caeau chwarae /pêl-droed yn cael eu rheoli gan gyngor Bro Morgannwg. Mae coedwig helaeth yn cael ei rheoli gan y Comisiwn Coedwigaeth. Mae rhwydwaith helaeth o lwybrau troed yn cael ei reoli gan Gyngor Bro Morgannwg, Llwybrau'r Fro a landlordiaid gwledig’

5.2.2 Roedd pwy bynnag a oedd yn gyfrifol am y manau cyhoeddus fel rheol yn gwneud gwaith tebyg. Roedd hyn yn cynnwys torri glaswellt, gofalu am y blodau, cynnal seddi cyhoeddus, torri coed, a gwaith cynnal cyffredinol arall. Ar gyfer cymunedau ar y traeth, roedd y cynnal cyffredinol hwn hefyd yn cynnwys clirio'r traeth a chynnal slipffyrdd.

5.2.3 Gall cymunedau ymgeisio yn naill ai y Pentref Taclusaf neu Brydain yn ei Blodau, sef cystadlaethau i bwysu a mesur sut mae manau cyhoeddus yn cael eu cynnal â'u harddangos. Er hynny, doedd dim llawer o'r ymatebwyr wedi cymryd rhan yn y cynlluniau hyn. Doedd 69.1% o'r rhai a atebodd y cwestiwn ddim wedi cymryd rhan yn y Pentref Taclusaf, ac roedd 88% o'r rhai a atebodd y cwestiwn heb ymgeisio ym Mhrydain yn ei Blodau. Gwelir hyn yn Nhablau 5.1 a 5.2.

Tabl 5.1 Pentref Taclusaf

	Amledd	Canran	Canran Ddilys
Na	208	64.4	69.1
le	93	28.8	30.9
Cyfanswm	301	93.2	100.0
Yn eisiau	22	6.8	
CYFANSWM	323	100	

Tabl 5.2 Prydain yn ei Blodau

	Amledd	Canran	Canran Ddilys
Na	220	68.1	88.0
le	30	9.3	12.0
Cyfanswm	250	77.4	100.0
Yn eisiau	73	22.6	
CYFANSWM	323	100.0	

5.2.4 O ddadansoddi'r ffigurau ar sail y boblogaeth, ceir tuedd ddiddorol; mae'r pedwar band poblogaeth cyntaf, o 0 - 400 i 600 - 700 i gyd yn amlygu'r un lefel yn fras o gyfranogiad, gyda rhyw 73% heb gymryd rhan. Er hynny, y band poblogaeth isaf o ran peidio â chymryd rhan yw 4000+ yn achos y Pentref Taclusaf, a 600 - 700 yn achos Prydain yn ei Blodau. Gwelir hyn yn Ffigur 5.1 sy'n dangos cyfranogiad ym Mhrydain yn ei Blodau a'r Pentref Taclusaf yn ôl y boblogaeth.

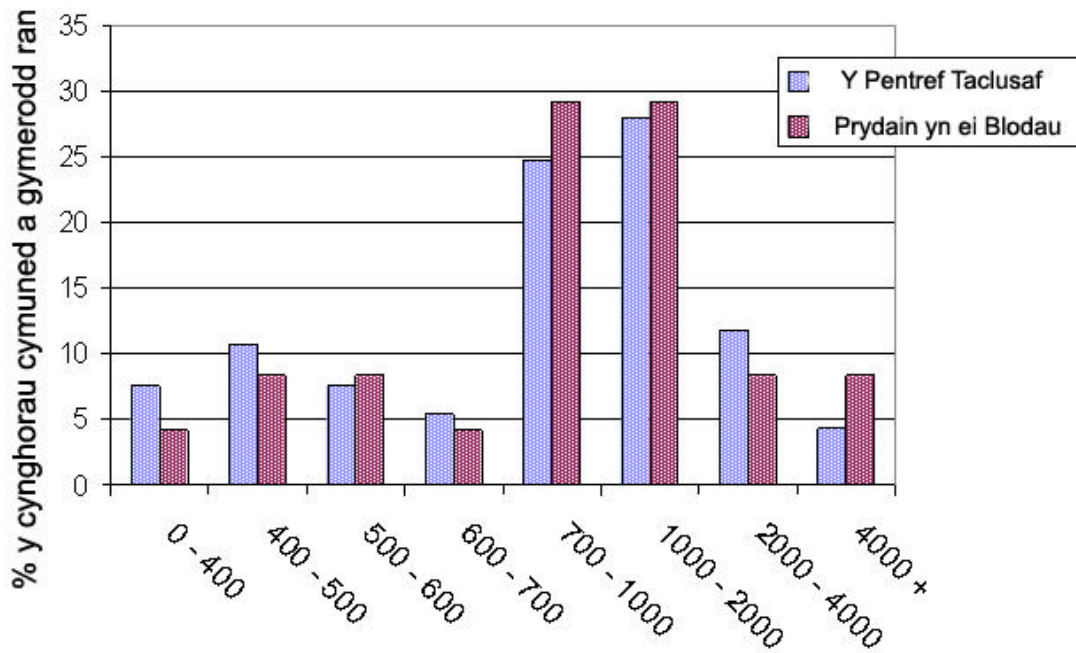
5.3 Chwaraeon a Gweithgareddau

5.3.1 O'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn, roedd gan 45% fannau yn eu Cyngor Tref neu Gymuned allai gael eu llogi ar gyfer chwaraeon trefnedig.

5.3.2 O ran y chwaraeon penodol, roedd gan 53.3% o'r ymatebwyr gweithgareddau

Pêl-droed / Rygbi rheolaidd yn eu Cyngor Tref neu Gymuned. Roedd gan 55.4% gemau tafarn rheolaidd. Roedd gan 46.1% ddiwyddiadau celf neu gerddoriaeth yn rheolaidd, roedd gan 30% Eisteddfodau rheolaidd ac roedd gan 43.7% sioe amaethyddol neu sioe arddio reolaidd.

Ffigur 5.1 Cymryd rhan yn y Pentref Taclusaf a Phrydain yn ei Blodau

5.4 Ailgylchu

5.4.1 Roedd gan 78.6% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned ryw fath o ddarpariaeth ailgylchu. O Dabl 5.3 gallwn weld dadansoddiad y ffigur hwn ar gyfer gwahanol fathau o ailgylchu.

5.4.2 Roedd gan y mwyafrif o bobl gyfle i ailgylchu papur, gyda 73% o'r ymatebwyr, ac wedyn caniau a phlastigau a banc poteli. Mae Tabl 5.4 yn dangos pwy oedd yn darparu'r gwasanaethau hyn.

Tabl 5.3 Cyfrifiad a chanrannau ailgylchu

	Banc Poteli	Ailgylchu Dillad	Ailgylchu Papur	Caniau a Phlastigau	Casgliad rheolaidd o ddrws i ddrws	Dim	Cyfanswm
Cyfrifiad	210	148	237	222	212	69	323
%	65.0	45.8	73.4	68.7	65.6	21.4	100

Tabl 5.4 Darparwyr gwasanaethau ailgylchu

N = 323	Banc Poteli	Ailgylchu Dillad	Ailgylchu Papur	Caniau a Phlastigau	Casgliad rheolaidd o ddrws i ddrws	Dim
Awdurdod lleol	58.5%	36.5%	65.0%	62.5%	60.7%	9.6%
Cyngor Tref neu Gymuned	9.9%	4.6%	9.6%	8.0%	3.1%	20.1%
Corff Gwirfoddol	3.1%	9.3%	7.4%	2.8%	6.5%	16.7%

5.4.3 Roedd cyfran yr ymatebwyr a deimlai fod yr ailgylchu yn ddigonol bron yn 50%, fel y gwelir yn Nhabl 5.5.

Tabl 5.5 Digonolrwydd ailgylchu

	Amledd	Canran	Canran Ddilys
Na	152	47.1	50.3
Ie	150	46.4	49.7
Yn eisiau	21	6.5	
Cyfanswm	323	100.0	100

5.4.4 O Dabl 5.5 gallwn weld bod bron hanner yr ymatebwyr yn teimlo bod y ddarpariaeth ailgylchu'n ddigonol yn eu Cyngor Tref neu Gymuned, a bod hanner yn teimlo nad oedd.

5.4.5 I bobl oedd yn teimlo nad oedd yn ddigonol, mae'n ymddangos mai'r pellter yr oedd angen ei deithio i'r ganolfan neu'r biniau ailgylchu agosaf oedd y brif broblem. Fel y dywedodd yr ymatebydd hwn:

'Dylai fod safle yn agos i'r pentref at bob math o ailgylchu, fel uchod - ychydig sy'n cael ei wneud am hyn, strategaeth ailgylchu wael iawn i ardaloedd gwledig - rydyn ni'n gorfod myn i ddau safle i ailgylchu'r prif ddefnyddiau.'

5.4.6 Teimlai'r ymatebwyr mai darparu gwasanaeth o ddrws i ddrws fyddai'r ffordd orau i wella'r gwasanaeth, gan sicrhau bod

y casgliadau hynny'n ddibynadwy a chyson.

'Hoffwn i weld y Cyngor Sir yn gwneud mwy i hybu ailgylchu, a dylen nhw ddarparu gwasanaeth casglu o ddrws i ddrws yn lle disgwyl i bobl deithio filltiroedd i'r ganolfan ailgylchu agosaf.'

5.4.6 Mae Tabl 5.6 yn dangos dadansoddiad a oedd yr ymatebwyr yn teimlo bod yr ailgylchu lleol yn ddigonol neu beidio. O hyn gallwn weld bod mwy o ymatebwyr yn teimlo bod yr ailgylchu'n briodol wrth i'r boblogaeth gynyddu hyd at 500 - 600. Roedd yr ymatebwyr a gredai fod yr ailgylchu'n ddigonol yn fwyaf tebyg o fod yn y band poblogaeth 2000 - 4000.

Tabl 5.6 Digonolrwydd ailgylchu yn ôl y boblogaeth

	NA	IE	CYFANSWM
0 - 400	18	9	27
	66.7%	33.3%	
400 - 500	15	15	30
	50.0%	50.0%	
500 - 600	10	16	26
	38.5%	61.5%	
600 - 700	13	7	20
	65.0%	35.0%	
700 - 1000	30	22	52
	57.7%	42.3%	
1000 - 2000	36	45	81
	44.4%	55.6%	
2000 - 4000	17	22	39
	43.6%	56.4%	
4000 +	13	14	27
	48.1%	51.9%	
CYFANSWM	152	150	302
	50.3%	49.7%	

5.5 Canllawiau Tai

5.5.1 O'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn, dywedodd 82% nad oedd canllawiau ar sut i gynnal a chadw tai yn eu hardal leol.

5.5.2 I'r rhai a deimlai fod yna ganllawiau, y prif faterion oedd bod y tai mewn ardal gadwraeth, bod yna ganllawiau ar gyfer eiddo rhestredig neu fod tai yn cael rhestr o liwiau ar gyfer eu waliau allanol. Roedd ardaloedd yn y Parciau Cenedlaethol yn gorfod dilyn y rheoliadau a osodid gan awdurdod y Parc Cenedlaethol.

5.6 Rhandiroedd

5.6.1 Dim ond 16.3% o'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn hwn oedd â rhandiroedd yn eu hardal leol. Roedd gan ychydig dros un rhan o dair o'r ardaloedd lleol restr aros am randiroedd. Mae Tabl 5.7 yn dangos dosbarthiad rhandiroedd yn ôl y boblogaeth, a gallwn weld bod gan 54.5% o'r band poblogaeth 4000+ randiroedd.

5.7 Hysbysfwrdd, Cylchlythyr a Gwefan

5.7.1 Roedd gan bron 91% o'r ymatebwyr hysbysfwrdd cyhoeddus yn eu Cyngor Tref neu Gymuned. Yn y band poblogaeth 0 - 400, roedd gan 100% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned hysbysfwrdd, a syrthiai hyn i 88% o'r rhain yn y band poblogaeth 4000+.

5.7.2 Roedd cylchlythyrau wedi'u dosbarthu'n eang ac roedd gan 63% o'r ymatebwyr gylchlythyr / Papur Bro yn cael ei ddosbarthu yn ardal eu Cyngor Tref neu Gymuned. Nid oedd y boblogaeth yn effeithio ar ymatebion gymaint yn achos cylchlythyrau; roedd gan 70% o'r band poblogaeth 0 - 400 un, a 65% o'r band poblogaeth 4000+. Yn 77.3%, nid oedd y mwyafrif o'r cylchlythyrau neu'r Papurau Bro yn cael eu cynhyrchu gan y cyngor.

5.7.3 Roedd gan 42.4% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned a ymatebodd wefan gymunedol, ac o'r rhain roedd 59.6% yn cael eu rhedeg gan y Cyngor.

Tabl 5.7 Darpariaeth rhandiroedd yn ôl y boblogaeth

	0 - 400	400- 500	500- 600	600- 700	700- 1000	1000- 2000	2000- 4000	4000+	CYFANSWM
Rhandiroedd	0.0%	1.0%	0.0%	0.0%	5.1%	14.1%	25.3%	54.5%	100%

CANFYDDAIDAU ALLWEDDOL

Mannau Cyhoeddus

Roedd Cyngor Tref neu Gymuned 30.9% o'r ymatebwyr wedi cymryd rhan yn y Pentref Taclusaf. Roedd 12% wedi cymryd rhan ym Mhrydain yn ei Blodau.

Roedd gan 45% o'r ymatebwyr fannau yn eu Cyngor Tref neu Gymuned a allai gael eu llogi ar gyfer chwaraeon trefnedig.

Ailgylchu

Roedd gan 78.6% o'r Cyngorau Tref neu Gymuned ryw fath o ddarpariaeth ailgylchu.

Ailgylchu papur ie dyn cael ei ddarparu amlaf, mewn 73.4% o'r Cyngorau Tref neu Gymuned.

Wrth i'r boblogeth gynyddu, roedd y boddhad ar y ddarpariaeth ailgylchu yn cynyddu hefyd.

ADRAN 6 LLES

6.1 Rhagymadrodd

6.1.1 Bydd yr adran hon yn cyflwyno data am ddarpariaeth ac argaeledd lles a gwasanaethau lles yn ardaloedd lleol yr ymatebwyr. Cymerir bod lles yn golygu'r gwasanaethau neu'r systemau sy'n hybu llesiant cyffredinol pobl, yn gymdeithasol ac yn economaidd, megis swyddfeydd cynghori, clinigau galw i mewn neu gynlluniau a gefnogir gan y wladwriaeth.

6.2 Cyngor a Chymorth Lles

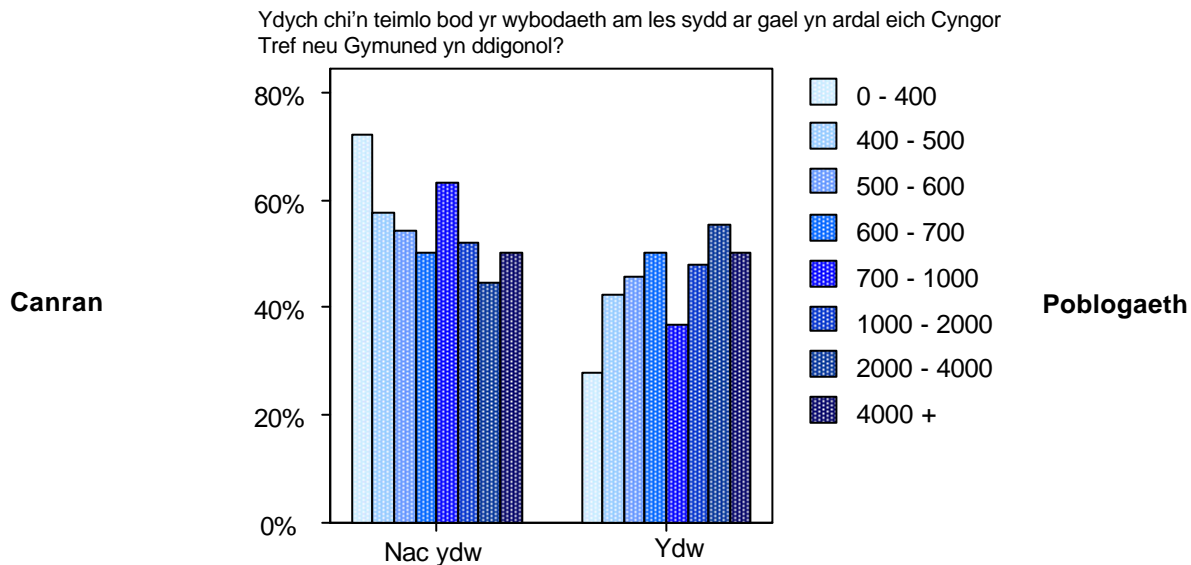
6.2.1 Teimlai'r mwyafrif o'r ymatebwyr y byddai pobl yn eu cymuned leol yn teithio i swyddfa agosaf Cyngor ar Bopeth i gael cyngor, cymorth neu ddarpariaeth lles. I'r

mwyafrif o'r ymatebwyr roedd hynny'n golygu teithio i'r dref agosaf.

6.2.2 Roedd y Cyngor Sir, y Feddygfa a'r Siop Pob Peth i gyd yn cael eu defnyddio i gael gwybodaeth ac i ddarparu cymorth a chyngor. Roedd neuadd y sir a'r llyfrgell hefyd yn fannau lle gallai pobl gael cymorth a hawliau lles.

6.2.3 Roedd gwybodaeth am les yn cael ei dangos yn y cymunedau lleol drwy ddefnyddio hysbysfyrddau a thrwy drefnu ei bod ar gael yn y neuadd leol neu yn y swyddfa bost. Roedd taflenni yn aml yn cael eu gosod mewn meddygfeydd, yn neuadd y dref, y llyfrgell a siop y pentref.

Ffigur 6.1 Digonolrwydd yr wybodaeth am incwm yn ôl y boblogaeth

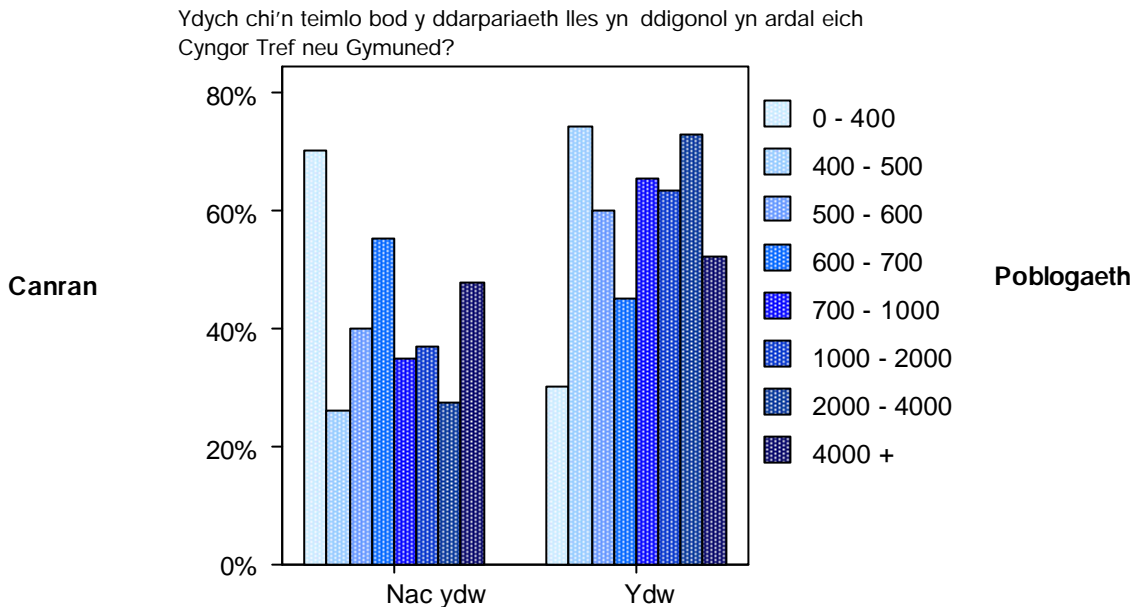
6.2.4 Wrth i boblogaeth eu Cyngor Tref neu Gymuned gynyddu, roedd pobl yn debycach o deimlo bod argaeledd gwybodaeth am les yn annigonol; teimlai 72% yn y band poblogaeth 0 - 400 fod argaeledd gwybodaeth yn annigonol. Roedd hyn yn cymharu â 44.7% yn y band poblogaeth 2000 - 4000 a deimlai nad oedd yn ddigonol. Gwelir hyn ar y graff isod.

6.2.5 Er mwyn gwella'r ddarpariaeth yn eu hardal leol, awgrymodd yr ymatebwyr gael siaradwyr gwadd a chyfarfodydd cyhoeddus yn eu neuadd bentref neu eu neuadd gymunedol i ateb cwestiynau, anfon taflenni at y Cynghorau Cymuned a allai gael eu hanfon wedyn i'r aelwydydd, a gwelliannau cyffredinol mewn pethau fel gwybodaeth ar y rhyngwyd a hysbysfyrddau.

6.2.6 O'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn, teimlai 60.7% fod y ddarpariaeth lles yn ddigonol yn ardal eu Cyngor Tref neu Gymuned. O rannu hyn fesul band poblogaeth, gallwn weld gwahaniaeth trawiadol rhwng cymunedau o wahanol

feintiau: teimlai 70% o'r band poblogaeth 0 - 400 nad oedd yna ddarpariaeth ddigonol ar gyfer lles, o'i gymharu â 25.9% o'r band poblogaeth 400 - 500 (yr uchaf a'r isaf). Gwelir hyn yn Ffigur 6.2

Ffigur 6.2 Digonolrwydd y ddarpariaeth lles yn ôl y boblogaeth

6.2.7 Teimlai'r ymatebwyr 'nad oedd y ddarpariaeth lles yn cael digon o arian ai bod yn annigonol, a bod angen iddynt ddod o hyd i anghenion y gymuned a chydweithredu â'r arbenigwyr yn eu gwahanol feysydd, a chael grant i ddarparu'r gwasanaeth hwn'.

6.3 Cyfleusterau Lles

6.3.1 Roedd gan bron 40% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned ryw fath o gyfleuster i bobl hyn, megis canolfannau dydd, manau galw i mewn, neu ddyddiau agored mewn cartrefi preswyl.

6.3.2 O Dabl 6.1, gallwn weld bod gan y poblogaethau isel ddarpariaeth cystal neu well o ran y math hwn o gyfleuster â rhai o'r bandiau poblogaeth uwch.

Tabl 6.1 Darpariaeth cyfleusterau i bobl hyn yn ôl y boblogaeth

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	15	8	23
	65.2%	34.8%	
400 - 500	29	6	35
	82.9%	17.1%	
500 - 600	17	7	24
	70.8%	29.2%	
600 - 700	19	2	21
	90.5%	9.5%	
700 - 1000	30	20	50
	60.0%	40.0%	
1000 - 2000	44	36	80
	55.0%	45.0%	
2000 - 4000	20	17	37
	54.1%	45.9%	
4000 +	4	22	26
	15.4%	84.6%	
CYFANSWM	178	118	296
	60.1%	39.9%	

6.3.3 I'r Cynghorau Tref neu Gymuned yr oedd y ddarpariaeth hon ganddynt, roedd yn gysylltiedig ran amlaf â chartref preswyl, neu roedd yna glybiau gwahanol a oedd yn cyfarfod ar wahanol adegau. I lawer o'r ymatebwyr, roedd y cyfleuster agosaf yn y dref nesaf.

6.3.4 Mae Tabl 6.2 yn dangos niferoedd y cyfleusterau i blant yn y cynghorau tref a chymuned a arolygwyd. Roedd hefyd gynlluniau chwarae, brownies a guides, clybiau brecwast a grwpiau ti a fi yn rhedeg mewn gwahanol Gyngorau Tref neu Gymuned.

Tabl 6.2 Amledd a chanrannau cyfleusterau i blant

	Amledd	Canran
Meithrinfa Gyhoeddus	69	21%
Meithrinfa Breifat	107	33%
Gofal plant	114	35%
Cynlluniau ar ôl ysgol	132	41%
Clybiau y tu allan i'r ysgol	130	40%
Cylchoedd chwarae	187	58%

6.3.5 Isel oedd y ddarpariaeth cyfleusterau i'r digartref, ac nid oedd gan 96.4% o'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn gyfleusterau yn eu hardal leol i'r digartref. Heblaw'r band poblogaeth 4000+ band poblogaeth, lle'r oedd gan 20.8% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned gyfleusterau, nid oedd gan fwy na 4% o'r ymatebwyr gyfleusterau i'r digartref.

6.3.6 O'r ymatebwyr a atebodd, roedd gan 23.6% wasanaethau i'r bobl lai abl / anabl yn eu hardal leol. Roedd y rhain yn cynnwys tai bach cyhoeddus i bobl anabl, deialu-a-theithio, cynlluniau wedi'u hariannu gan y cyngor sir, tai i bob anabl, pryd ar glud a MENCAP.

6.3.7 Roedd y boblogaeth yn ddylanwadol iawn o ran darpariaeth gwasanaethau i bobl lai abl / anabl. O Dabl 6.3 gallwn weld fod darpariaeth gwasanaethau i bobl

anabl yn cynyddu hefyd wrth i'r boblogaeth gynyddu.

Tabl 6.3 Darpariaeth gwasanaethau i'r llai abl / anabl

	Na	Ie
0 - 400	90.9%	9.1%
400 - 500	85.3%	14.7%
500 - 600	91.3%	8.7%
600 - 700	76.2%	23.8%
700 - 1000	80.9%	19.1%
1000 - 2000	79.2%	20.8%
2000 - 4000	52.9%	47.1%
4000+	38.9%	61.1%
CYFANSWM	76.1%	23.9%

6.3.8 Roedd gan un rhan o dair o'r ymatebwyr a atebodd y cwestiwn lety cysgodol ar gael i bobl hyn a grwpiau eraill yn eu Cyngor Tref neu Gymuned. Roedd y rhain yn cynnwys eiddo gyda warden, ystadau cyfan gyda warden, cartrefi a fflatiau, a llety cysgodol yn perthyn i'r cyngor.

6.3.9 O Dabl 6.4 gallwn weld fod y ddarpariaeth llety cysgodol yn codi o ddim Cynghorau Tref neu Gymuned yn ei ddarparu yn y band poblogaeth 0 - 400, i 87% yn y band poblogaeth 4000+.

Tabl 6.4 Darpariaeth llety cysgodol

	Na	Ie
0 - 400	100%	0%
400 - 500	84.8%	15.2%
500 - 600	84%	16%
600 - 700	95.5%	4.5%
700 - 1000	68.8%	31.3%
1000 - 2000	70.3%	29.7%
2000 - 4000	24.3%	75.7%
4000+	13%	87%
CYFANSWM	66.7%	33.3%

6.3.10 Roedd 161 neu 49.8% o'r Cynghorau Tref neu Gymuned â chlwb hamdden i'r rhai dros 60 oed; roedd gan

4% glwb dyddiol, roedd gan 28.8% glwb wythnosol ac roedd gan 26.3% glwb misol. Roedd cyfanswm o 241 o glybiau hamdden mewn 161 o Gyngorau Tref neu Gymuned, ac o'r rhain roedd 14 yn glybiau dyddiol, 115 yn glybiau wythnosol ac 112 yn glybiau misol.

6.3.11 Yn 69.2%, roedd gan gyfran fawr o'r Cyngorau Tref neu Gymuned (a atebodd y cwestiwn) gyfleusterau i bobl ifanc a phlant. Roedd y rhain yn cynnwys manau chwarae, meysydd chwarae, cyfleusterau chwaraeon, clybiau ar ôl ysgol, clybiau ieuentid a chwaraeon trefnedig. Mae Tabl 6.5 yn dangos canrannau y Cyngorau Tref neu Gymuned â'r clybiau a'r grwpiau penodol yn gweithredu yn eu Cyngorau Tref neu Gymuned. O hyn, gallwn weld mai'r Ffermwyr Ifanc oedd y grwp/clwb ieuentid mwyaf poblogaidd, gan fod un ar gael mewn 41% o'r Cyngorau Tref a Chymuned.

6.3.12 Ychydig oedd y cyfleusterau i bobl oedd yn profi trais domestig, gyda 91% o'r ymatebwyr yn dweud nad oedd ganddynt gyfle i ddefnyddio un. Ar gyfer y 9% a allai ddefnyddio un, y prif gyfleusterau a grybwyllwyd oedd llochesi menywod chymorth i fenywod.

Tabl 6.5 Canran y Cyngorau Tref neu Gymuned â chyfleusterau i bobl ifanc

Cyfleusterau	% o'r Cyngorau Cymuned
Beavers/ Scouts/ Cubs/ Venture Scouts	26%
Rainbows/ Brownies/ Guides/ Rangers	32.8%
Clybiau Cymdeithasol Ieuentid	39%
Urdd	34.6%
Clwb Ffermwyr Ifanc	41%
Cyngor Ieuentid	5%
Dim	9.5%

6.3.13 Yn yr un modd, ychydig o sôn a gafwyd am gyfleusterau i helpu pobl â phroblemau cyffuriau / alcohol gyda 87.8% o'r ymatebwyr heb gyfle i ddefnyddio'r cyfleusterau hyn. Y cyfleusterau a oedd yn cael eu darparu oedd Alcoholics Anonymous, meddygfeydd, cyfleusterau drwy'r GIG a'r Heddlu a Teen Challenge UK.

6.4 Safon Byw

6.4.1 Holwyd yr ymatebwyr am beth yr oeddent yn credu y gallai gael ei wneud i wella safon byw eu hardal leol. Y chwe phrif thema a ddaeth allan o hyn oedd, heb fod mewn trefn benodol, tai fforddiadwy; darparu siopau a swyddfeydd post; cyflogaeth; cadw pobl ifanc yn yr ardal, neu eu hannog i ddychwelyd i'r ardal ar ôl addysg bellach neu uwch; plismona.

6.4.2 Roedd ar yr ymatebwyr eisiau mwy o dai fforddiadwy yn eu hardal, yn enwedig i bobl ifanc oedd â theuluoedd. Enwyd tai haf a chynnydd ym mhrisiau tai a m fod pobl o'r tu allan yn symud i mewn fel prif achosion y diffyg tai fforddiadwy.

6.4.3 Teimlai'r ymatebwyr fod cau siopau a swyddfeydd post yn bryder mawr.

6.4.4 Disgrifiwyd cyflogaeth fel rhywbeth tymhorol ac isel ei chyflogau mewn rhai cymunedau gwledig, gan gyfeirio at dwristiaeth. Teimlai'r ymatebwyr fod angen cynnydd yn y swyddi hirdymor, a allai gael effaith wedyn yn y gymuned ehangach hefyd.

6.4.5 Pobl ifanc yn symud allan o'r ardal oedd un o'r prif themâu a ddaeth allan o'r ymatebion. Credid bod pobl ifanc yn symud allan am y rhesymau a drafodwyd uchod, a theimlai'r ymatebwyr fod angen cynnig cymhellion i ddod â hwy yn ôl i'r ardaloedd, neu o leiaf gwneud hynny'n bosibl, ar ôl addysg bellach neu uwch.

Roedd hynny'n golygu bod angen trefnu bod gwahanol fathau o swyddi ar gael, yn ogystal â thai fforddiadwy. Wrth i'r boblogaeth heneiddio, roedd pryderon yn cael eu mynegi ynghylch sut y câi pethau penodol eu cynnal, er enghraifft yr eglwys a'r neuadd bentref.

6.4.6 Roedd y gostyngiad yn niferoedd yr heddlu a'r plismona yn eu hardal yn peri pryder i'r ymatebwyr. Roeddent am weld presenoldeb heddlu mwy gweladwy, hyd yn oed ar ffurf swyddog Cymorth Cymunedol. Roedd ar yr ymatebwyr eisiau presenoldeb heddlu parhaol yn eu pentrefi hefyd, er mwyn iddynt ymateb yn gyflym wrth gael eu galw.

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

Lles

Teimlai 60.7% o'r ymatebwyr fod y ddarpariaeth lles yn ddigonol yn ardal eu Cyngor Tref neu Gymuned.

Wrth i'r boblogaeth gynyddu, teimlai'r ymatebwyr fod gwell darpariaeth gwybodaeth am les; teimlai 72% yn y band poblogaeth 0 - 400 ei bod yn annigonol, o'i gymharu â 44.7% yn y band poblogaeth 2000 - 4000.

Safon Byw

Y chwe phrif beth y teimlai'r ymatebwyr y byddent yn gwella'u safon byw oedd: tai fforddiadwy; darpariaeth siopau a swyddfeydd post; cyflogaeth; cadw pobl ifanc yn yr ardal; plismona.

ADRAN 7 POBL WAHANOL, GWASANAETH GWAHANOL?

7.1 Rhagymadrodd

7.1.1 Mae'r adran hin yn edrych ar 'boblogaeth' y gwahanol Gyngorau Tref neu Gymuned, gan ofyn i'r ymatebydd feddwl am y grwpiau gwahanol sy'n ffurfio'r boblogaeth a'u safle mewn perthynas â'r ddarpariaeth gwasanaethau.

7.1.2 Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 78.6% o'r ymatebwyr nad oedd cynnydd wedi bod yn nifer y bobl ifanc sy'n aros yn eu hardal leol. O'u dadansoddi yn ôl eu gwanhaol fandiau poblogaeth, gallwn weld fod gan y categori 0 - 400 a'r categori 4000+ argraff debyg o faint o bobl ifanc oedd yn aros yn yr ardal, a bod y categorïau eraill yn debyg hefyd. Gwelir hyn yn Nhabl 7.1.

Tabl 7.1 Pobl ifanc ar gynnydd yn y 5 mlynedd diwethaf?

	Na	Ie
0 - 400	65.4%	34.6%
400 - 500	86.1%	13.9%
500 - 600	69.2%	30.8%
600 - 700	77.3%	22.7%
700 - 1000	86.3%	13.7%
1000 - 2000	83.6%	16.4%
2000 - 4000	76.3%	23.7%
4000+	65.2%	34.8%
Cyfartaledd	78.6%	21.4

7.1.3 Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 84.4% o'r ymatebwyr fod y boblogaeth oedrannus wedi cynyddu. Roedd ymatebwyr yn byw yn y bandiau poblogaeth mwyaf yn debycach o feddwl bod twf yn y boblogaeth oedrannus. O'r tabl isod gallwn weld fod yna gynnydd cyson yn y boblogaeth oedrannus wrth i'r boblogaeth gynyddu, heblaw'r band poblogaeth 4000+.

Tabl 7.2 Cynnydd yn yr henoed yn y 5 mlynedd diwethaf?

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	8	18	26
	30.8%	69.2%	
400 - 500	8	27	35
	22.9%	77.1%	
500 - 600	5	21	26
	19.2%	80.8%	
600 - 700	4	19	23
	17.4%	82.6%	
700 - 1000	8	40	48
	16.7%	83.3%	
1000 - 2000	6	73	79
	7.6%	92.4%	
2000 - 4000	3	36	39
	7.7%	92.3%	
4000 +	5	21	26
	19.2%	80.8%	
CYFANSWM	47	255	302
	15.6%	84.4%	

7.1.4 Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 54% o'r ymatebwyr fod nifer y teuluoedd yn byw yn eu hardal leol wedi codi. Er hynny, o Dabl 7.3, gallwn weld bod mwy o ymatebwyr yn teimlo, yn achos y ddau fand poblogaeth isaf, fod nifer y teuluoedd wedi gostwng yn y pum mlynedd diwethaf.

Tabl 7.3 Cynnydd mewn teuluoedd yn yr ardal leol yn y pum mlynedd diwethaf

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	13	11	24
	54.2%	45.8%	
400 - 500	19	15	34
	55.9%	44.1%	
500 - 600	13	14	27
	48.1%	51.9%	
600 - 700	12	10	22
	54.5%	45.5%	
700 - 1000	30	21	51
	58.8%	41.2%	
1000 - 2000	30	48	78
	38.5%	61.5%	
2000 - 4000	16	24	40
	40.0%	60.0%	
4000 +	5	19	24
	20.8%	79.2%	
CYFANSWM	138	162	300
	46.0%	54.0%	

7.1.4 Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 87.5% o'r ymatebwyr fod nifer y bobl a anwyd y tu allan i Gymru a oedd yn byw yn eu hardal leol wedi cynyddu. Ar sail Tabl 7.4 gallwn weld bod y mwyafrif o'r ymatebwyr ym mhob band poblogaeth yn teimlo bod nifer y bobl nad oeddent yn Gymry wedi cynyddu yn eu hardal leol yn y pum mlynedd diwethaf. Yn y band poblogaeth 4000+, teimlai 100% o'r ymatebwyr fod niferoedd y bobl nad oeddent yn Gymry wedi cynyddu.

Tabl 7.4 Cynnydd yn nifer y rhai nad oeddent yn Gymry yn yr ardal leol yn y 5 mlynedd diwethaf

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	3	21	24
	12.5%	87.5%	
400 - 500	7	28	35
	20.0%	80.0%	
500 - 600	3	20	23
	13.0%	87.0%	
600 - 700	2	20	22
	9.1%	90.9%	
700 - 1000	8	45	53
	15.1%	84.9%	
1000 - 2000	10	68	78
	12.8%	87.2%	
2000 - 4000	4	34	38
	10.5%	89.5%	
4000 +	0	24	24
	.0%	100.0%	
CYFANSWM	37	260	297
	12.5%	87.5%	

7.1.5 Dros y pum mlynedd diwethaf, roedd 45.2% o'r ymatebwyr wedi gweld cynnydd yn nifer y tai haf gafodd eu prynu yn eu hardal leol. Er bod tai yn un o'r prif bryderon i'r ymatebwyr, ac er bod problemau yn gysylltiedig â thwristiaeth yn cael eu crybwyll yn rheolaidd, mae Tabl 7.5 yn dangos bod nifer y tai haf a brynwyd yn ddebyg ar draws yr holl fandiau poblogaeth, gyda rhyw hanner yr ymatebwyr ym mhib band yn sylwi ar gynydd dros y pum mlynedd diwethaf.

Tabl 7.5 Cynnydd yn nifer y tai haf a brynwyd yn y 5 mlynedd diwethaf

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	13	13	26
	50.0%	50.0%	
400 - 500	20	15	35
	57.1%	42.9%	
500 - 600	12	12	24
	50.0%	50.0%	
600 - 700	9	13	22
	40.9%	59.1%	
700 - 1000	32	21	53
	60.4%	39.6%	
1000 - 2000	40	32	72
	55.6%	44.4%	
2000 - 4000	24	13	37
	64.9%	35.1%	
4000 +	11	14	25
	44.0%	56.0%	
CYFANSWM	161	133	294
	54.8%	45.2%	

7.2 Darpariaeth Gwasanaethau

7.2.1 Yn 45.9%, teimlai bron hanner yr ymatebwyr nad oedd cyflwr presennol y ddarpariaeth gwasanaethau yn eu hardal leol yn cynnig mynediad cyfartal i bawb yn y gymuned. Er hynny, teimlai 61.9% a 77.4% o'r ddau fand poblogaeth isaf fod yna fynediad cyfartal i wasanaethau i bawb. Yn y band poblogaeth 4000+, credai 62.5% nad oedd yna fynediad cyfartal i bawb.

7.2.2 Pobl nad oeddent yn gyrru oedd un o'r prif grwpiau na allent gyrchu gwasanaethau, yn ôl yr ymatebwyr. Fel y crynhoed un:

'Os nad oes car gyda chi, allwch chi ddim cyrraedd llawer o'r darpariaethau'.

Heb gar, roedd pobl wedi'u hynysu ac yn methu cyrchu gwasanaethau yr oedd angen cludiant ar eu cyfer. Roedd hyn yn cael ei waethygu gan ddiffyg cludiant cyhoeddus rheolaidd a dibynadwy nau os

nad oedd cludiant cyhoeddus yn yr ardal o gwbl.

'All trigolion sydd heb gar ddim cael mynediad i'r gwasanaethau lleol. Mewn ardal wledig fel hon mae'n rhaid ichi deithio lawer iawn.'

'Gan gofio bod cludiant preifat bron yn hanfodol er mwyn cael yr ystod o wasanaethau a chyfleusterau yn [y dref], dydy'r ardal ddim yn ymarferol iawn heb gludiant.'

7.2.3 Soniwyd am bobl oedrannus a phobl anabl hefyd fel rhai a oedd yn llai abl i gyrchu gwasanaethau, ac roedd hyn yn cael ei gysylltu gan y mwyafrif o'r ymatebwyr â diffyg symudedd.

7.2.4 Teimlai 59.8% o'r ymatebwyr ei bod yn anos i grwpiau penodol yn eu cymuned gael mynediad i'r gwasanaethau yr oedd arnynt eu hangen. O'r tabl isod, gallwn weld bod hyn yn fwy o broblem i'r Cynghorau Tref neu Gymuned â phoblogaeth fach nag i'r rhai â phoblogaeth fwy.

7.2.5 Yr oedrannus oedd y grwp y teimlai'r ymatebwyr fod ganddynt y mwyaf o broblemau i gyrchu gwasanaethau, ac roedd hyn yn gysylltiedig â diffyg symudedd, fel yn y cwestiwn blaenorol. Fel y gwelir yn y dyfyniadau isod, roedd y problemau'n codi wrth geisio cael gwasanaethau nad oeddent wedi'u lleoli'n lleol:

'Mae'r henoed yn dibynnu ar gael pobl i'w gyrru ar gyfer apwyntiadau, sy'n arbennig o wir i'r rhai sydd â pherthnasau gerllaw. Efallai nad yw'r gwasanaeth bysiau'n cydfynd â'r amserlen.'

'Mae gofal iechyd i'r henoed yn golygu teithio i'r dref neu'r ddinas filltiroedd lawer o'u cartrefi. Mae angen mynd â phobl ifanc yn y car i unrhyw ddigwyddiadau cymdeithasol maen nhw am fynd iddyn nhw neu i ddosbarthiadau nos, neuaddau chwaraeon, etc'

'Mae'n anodd i'r henoed gael mynediad i wasanaethau achos y diffyg cludiant yng nghefn gwlad.'

Tabl 7.6 Mynediad cyfartal i wasanaethau?

	Na	Ie	CYFANSWM
0 - 400	5	18	23
	21.7%	78.3%	
400 - 500	13	14	27
	48.1%	51.9%	
500 - 600	7	17	24
	29.2%	70.8%	
600 - 700	6	11	17
	35.3%	64.7%	
700 - 1000	14	31	45
	31.1%	68.9%	
1000 - 2000	27	40	67
	40.3%	59.7%	
2000 - 4000	20	15	35
	57.1%	42.9%	
4000 +	13	10	23
	56.5%	43.5%	
CYFANSWM	105	156	261
	40.2%	59.8%	

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

Poblogaethau Cynghorau Tref a Chymuned

Teimlai 78.6% o'r ymatebwyr nad oedd cynnydd yn nifer y bobl ifanc yn eu hardal leol dros y pum mlynedd diwethaf.

Teimlai 84.4% o'r ymatebwyr fod y boblogaeth oedrannus wedi cynyddu yn eu hardal leol dros y pum mlynedd diwethaf.

Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 54% o'r ymatebwyr fod nifer y teuluoedd yn eu hardal leol wedi cynyddu.

Dros y pum mlynedd diwethaf, teimlai 87.5% o'r ymatebwyr fod nifer y bobl na chawsant eu geni yng Nghymru a oedd yn byw yn eu hardal leol wedi cynyddu.

Roedd 45.2% o'r ymatebwyr wedi sylwi ar gynnydd yn nifer y tai haf a gafodd eu prynu yn eu hardal leol.

Mynediad

Teimlai 45.9% o'r ymatebwyr nad oedd cyflwr presennol y ddarpariaeth gwasanaethau yn eu hardal leol yn cynnig mynediad cyfartal i bawb yn y gymuned. Pobl na allent yrru, yr oedrannus a'r anabl oedd y prif grwpiau y teimlai'r ymatebwyr eu bod yn methu cyrchu gwasanaethau.

ADRAN 8 AM EICH CYNGOR

8.1 Rhagymadrodd

8.1.1 Roedd yr adran olaf hon yn ymwneud â chasglu data am Gyngor Tref neu Gymuned yr ymatebwyr, ar ardal leol yr oedd wedi'i leoli ynddi.

8.1.2 Fel y gwelir mewn perthynas â dosbarthiad yr Arsyllfa o 'wledig' yn Adran Un, gofynnodd y rhan hon o'r holiadur i'r ymatebwyr dosbarthu ardal eu cyngor rhwng gwledig, gwledig yn bennaf, trefol yn bennaf a threfol.

8.1.3 O Ffigur 8.1 gallwn weld bod y mwyafrif o'r ymatebwyr wedi dosbarthu eu hardal leol fel un wledig, gyda mwy na 90% o'r ymatebwyr yn dewis naill ai gwledig (64.3%) neu wledig yn bennaf (26%). Ychydig o dan 10% a deimlai fod eu hardal yn drefol, neu'n drefol yn bennaf.

8.1.4 Mae Tabl 8.1 yn dangos cyfanswm nifer y seddi ar Gyngorau Tref neu Gymuned yn y Gymru wledig. Mae'r rhain wedi'u dadansoddi ymhellach yn seddi a ddelir gan wrywod a benywod a seddi gwag. O'r seddi hyn, doedd dim gornest mewn 59.2%. O'r tabl hwn gallwn weld bod bron 70% o glercod Cyngorau Tref neu Gymuned yn wrywod.

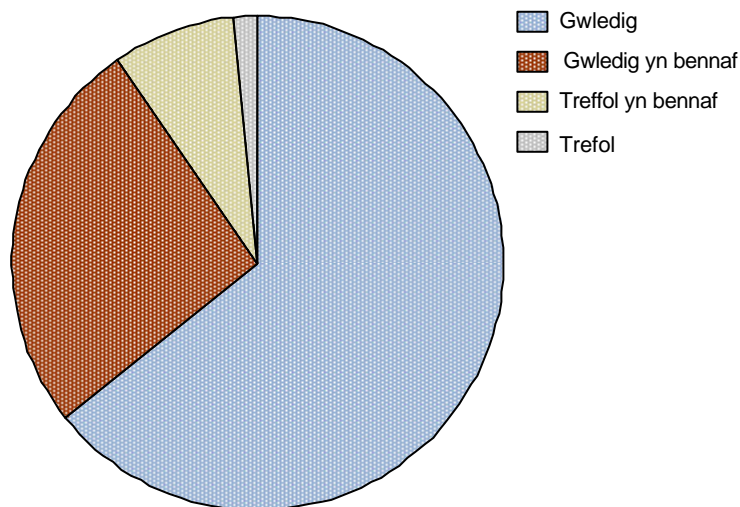
Tabl 8.1 Rhywedd y cler

Cyfanswm y Seddi	Gwryw	Benyw	Gwag
3,373	69.3%	28.4%	2.3%

8.1.5 Roedd gan y Cyngorau Tref neu Gymuned niferoedd gwahanol o seddi, gan amrywio o lai na phump i fwy na phymtheg. O Dabl 8.2 gallwn weld fod gan y mwyafrif o'r Cyngorau rhwng deg a phymtheg o seddi.

Ffigur 8.1 Hunan-ddosbarthiad yr ardal

Pa mor wledig yw ardal eich cyngor yn eich barn chi?

Tabl 8.2 Nifer y seddi ar y cyngor

Cyfanswm Cynghorau Cymuned	Llai na 5 sedd	5 i 10 sedd	10 i 15 sedd	Dros 15 sedd
323	4	120	170	29
	1.2%	37.2%	52.6%	9%

8.1.6 I ledaenu gwybodaeth, gall y Cynghorau Tref neu Gymuned ddefnyddio nifer o ddulliau. Mae'r tabl isod yn dangos y canrannau gwahanol o ymatebwyr a oedd yn defnyddio cyfrifiaduron, e-bost a'r rhyngwyd i wneud hyn.

Tabl 8.3 Defnyddio telathrebu

Cyfrifiadur	81.7%
E-bost	67.8%
Internet	53.3%

8.1.7 Roedd defnyddio'r technolegau hyn yn dibynnu ar gyfle'r clerc ei hun i'w defnyddio a darpariaeth yr ardal leolo ran y rhyngwyd. Fel y mae'r clercod hyn yn disgrifio;

'Breuddwyd gwrrach! Problem band eang – ddim ar gael i sector o'r gymuned. Gan fod BT o'n ar ein hochr ac yn cefnogi'n hymgyrch, allen ni ddim gwneud y ffurflen yma pe bai hi ar-lein.'

'Mae'r clerc yn defnyddio cyfrifiadur yn ei gartref. Dyw'r rhan fwyaf dr Cynghorwyr ddim yn gwybod sut i ddefnyddio cyfrifiadur.'

'Pan fydd heb gyfrifiadur y clerc yn rhoi'r gorau iddi, mae e'n debyg o ddiweddar ei gyfleusterau yn ei gartref.'

ATODIADAU

Atodiad 1

ARSYLLFA WLEDIG CYMRU AROLWG GWASANAETHAU

Ardal: _____
Enw: _____
Oed: _____
Rhyw: _____
Rhif ffôn: _____
Cyfeiriad e-bost: _____

A ydych chi'n byw yn ardal y Cynor Cymuned? Ydw/ Nac ydw

1. Ansawdd y gwasanaethau

1.1 Beth yw eich barn am y ddarpariaeth gwasanaethau yn eich hardal chi yn gyffredinol? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.2 Beth yw eich barn am y ddarpariaeth o ran siopau yn eich hardal chi? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.3 Beth yw eich barn am y ddarpariaeth o ran banciau a chymdeithasau tai yn eich hardal chi? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.4 Beth yw eich barn chi am y ddarpariaeth o ran tafarndai yn eich hardal chi? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.5 Beth yw eich barn am y ddarpariaeth o ran bwyta, caffis neu fannau bwyta eraill yn eich hardalchi? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.6 Beth yw eich barn chi am y ddarpariaeth o ran gwasanaethau meddygol yn eich hardal chil? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

1.7 Beth yw eich barn am y ddarpariaeth o ran ysgolion yn eich ardal chi? (Cylchwch eich ateb)

Da Iawn   Da   Derbynniol   Gwael   Gwael iawn

*****

2. Newidiadau i'r gwasanaethau

Mae'r adran hon yn holi i ba raddau y mae eich gwasanaethau lleol wedi newid, a sut mae'r newidiadau hyn wedi effeithio ar eich hardal. Mae hyn yn gofyn i chi feddwl yn fwy 'cyffredinol' am y materion dan sylw, ac a ydynt wedi effeithio ar 'y rhan fwyaf o'r bobl' yn eich hardal.

2.1 Yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf, a yw'r ddarpariaeth o ran trafndiaeth gyhoeddus yn eich hardal chi wedi...

Gwella   Aros yr un peth   Gwaethygu

Eglurwch

2.2 Yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf, a yw'r ddarpariaeth o ran tai fforddiadwy yn eich ardal chi wedi...

Gwella   Aros yr un peth   Gwaethygu

Eglurwch:

2.3 Yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf, a yw gwasanaethau'r heddlu yn eich ardal chi wedi...

Gwella   Aros yr un peth   Gwaethygu

Eglurwch:

2.4 Yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf, a yw'r ddarpariaeth o ran bwyd lleol neu organig yn eich ardal chi wedi...

Gwella   Aros yr un peth   Gwaethygu

Eglurwch:

2.5 A oes yna Farchnad Ffermwyr yn eich hardal chi?

OES/NAC OES

Os OES, pa mor aml y cânt eu cynnal? (Ticiwch y blwch perthnasol)

Mwy nag unwaith yr wythnos	
Yn wythnosol	
Bob pythefnos	
Bob mis	
Llai na bob mis	

2.6 Yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf, a yw'r ysbryd cymdogol yn eich hardal wedi...

Gwella   Aros yr un peth   Gwaethygu

Eglurwch:

*****

3. Y gwasanaethau sydd ar gael

Mae'r adran hon yn eich holi am wasanaethau penodol, faint ohonynt sy'n bodoli yn eich cymunedau lleol a sut y cânt eu defnyddio. Bydd hyn yn sicrhau bod ein gwybodaeth mor gywir â phosibl.

3.1 Faint o'r canlynol sydd yn eich cymuned chi:

Mannau addoli	
Neuaddau eglwys/capel	
Neuaddau/canolfannau cymunedol	
Parciau/mannau gwyrdd cyhoeddus	
Caeau chwarae	

3.1.1 Os oes canolfan gymunedol neu neuadd eglwys (neu neuadd capel) yn eich chi cymuned chi, sut y caiff ei (d)defnyddio (rhestrwch pob diben):

3.1.2 Os parc lleol neu fan gwyrdd cyhoeddus yn eich cymuned chi, sut y caiff ei ddefnyddio? (rhestrwch pob diben):

3.2 Nodwch pa fath o weithgareddau cymunedol sy'n digwydd yn eich hardal chi (e.e. ffair, gwerthiant cacennau, carnifal)

3.2.1 A ydy hyn yn wahanol i bum mlynedd yn ôl?

YDY/ NAC YDY

Os YDY, disgrifiwch sut

3.2.2 Pwy sy'n gyfrifol am drefnu'r gweithgareddau hyn [nodwch y grwpiau neu'r math o bobl, yn hytrach na rhoi eu henwau]?

3.3 Nodwch pa rai o'r canlynol sydd ar gael yn eich cymuned chi (ticiwch y blwch perthnasol)

Teledu digidol	
Band eang	
Mynediad cyhoeddus i'r rhyngwrwyd mewn ysgolion	
Mynediad cyhoeddus i'r rhyngwrwyd mewn llyfyrgelloedd	
Mynediad cyhoeddus i'r rhyngwrwyd mewn swyddfa bost	
Mynediad cyhoeddus i'r rhyngwrwyd mewn neuaddau pentref	

3.4 A oes yna lyfrgelloedd symudol ar waith yn eich hardal chi?

OES/ NAC OES

*****

4. Mannau cyhoeddus a'r amgylchedd

Mae'r adran hon yn ymchwilio i'r ffordd y mae'r gymuned yn defnyddio ac yn cynnal y mannau cyhoeddus a'r amgylchedd. Gall hyn olygu parciau, meysydd chwarae, mannau cyhoeddus ac amgylchedd cyffredinol y gymuned.

4.1 Pwy sy'n cymryd y cyfrifoldeb am gynnal a chadw'r mannau cyhoeddus yn eich hardal chi?

4.1.1 Beth y maent yn ei wneud? (e.e. plannu blodau, torri gwair, tacluso coed)

4.1.2 A ydych erioed wedi cymryd rhan yn y cystadlaethau 'Y Pentref Taclusaf' neu 'Prydain yn ei Blodau'? (Ticiwch y blwch perthnasol):

	DO	NADDO
Y Pentref Taclusaf		
Prydain yn ei Blodau		

Nodwch fanylion y gweithgareddau a wnaed:

4.2 A oes gan eich ardal chi unrhyw un o'r gwasanaethau ailgylchu canlynol â ddarperir gan yr Awdurdod Lleol, y Cyngor Tref, y Cyngor Cymuned neu fudiad gwirfoddol? Ticiwch bob un sy'n berthnasol.

	Banc poteli	Ailgylchu dillad	Ailgylchu papur	Caniau neu blastig	Casgliadau drws-i-ddrws rheolaidd	Dim
Awdurdod Lleol						
Cyngor Tref / Cymuned						
Mudiad Gwirfoddol						

4.3 Yn eich barn chi, a yw'r ddarpariaeth ar gyfer ailgylchu yn y gymuned yn ddigonol yn ardal eich Cyngor Tref neu'ch Cyngor Cymuned chi?

YDY/ NAC YDY

Rhowch fanylion:

4.4 A oes unrhyw ganllawiau ar gael ynghylch sut y mae tai'n cael eu cynnal a'u cadw yn eich hardal chi?

OES/ NAC OES

Rhowch fanylion:

4.4.1 A ydych yn rhagweld unrhyw broblemau'n codi pe bai pobl yn ceisio gosod unrhyw un o'r canlynol yn eu heiddo? (ticiwch bob un sy'n berthnasol)

Twrbein gwynt	
Paneli haul	
System wresogi daearwresol	

4.5 A oes gerddi ar osod (allotments) yn eich hardal chi?

OES/ NAC OES

Os OES, a oes rhestr aros ar eu cyfer?

OES/ NAC OES

4.6 A oes meysydd chwarae ar gael y gellid eu llogi oddi wrth y Cyngor Cymuned neu'r Awdurdod Unedol?

OES/ NAC OES

4.7 Ar gyfer ardal eich Cyngor Cymuned/Tref chi, nodwch faint o'r adnoddau canlynol, sy'n bechen i'r Awdurdod Lleol neu i berchenogion preifat, sydd ar gael i'w ddefnyddio gan drigolion lleol.

	Cyhoeddus	Preifat
Pwll Nofio		
Cwrt Tennis		
Neuaddau Chwaraeon		
Meysydd Chwarae		
Lawnt Bowlio		

4.8 A oes gan eich Cyngor Cymuned/Tref chi hysbysfwrdd cyhoeddus?

OES/ NAC OES

4.9 A oes gan eich Cyngor Cymuned/Tref chi gylchlythyr/papur bro?

OES/ NAC OES

Os OES, a yw'n cael ei gynhyrchu gan y cyngor?

YDY/ NAC YDY

4.10 A oes gan eich Cyngor Cymuned/Tref wefan?

OES/ NAC OES

Os OES, a yw'n cael ei rheoli gan y cyngor?

YDY/ NAC YDY

4.11 A gynhelir unrhyw un o'r digwyddiadau chwaraeon neu'r cystadlaethau canlynol yn rheolaidd yn eich ardal chi neu unrhyw weithgareddau cymunedol eraill (ticiwch bob un sy'n berthnasol)

Pêl-droed/rygbi	
Chwaraeon tafarn	
Digwyddiadau celf neu gerddorol	
Eisteddfodau	
Sioeau (amaethyddol/ garddwriaethol)	
Arall (rhowch fanylion):	
Dim	

*****

5. Lles

Diben yr adran hon yw casglu gwybodaeth am y gwasanaethau lles yn eich hardal chi. Hynny yw, gwasanaethau neu systemau sy'n hybu lles cyffredinol y trigolion, yn gymdeithasol ac yn economaidd e.e. canolfannau cyngor, clinigau galw heibio neu gynlluniau cymorth cenedlaethol.

5.1 I ble y gallai pobl fynd yn eich cymuned chi pe bai angen gwybodaeth am gyngor lles arnynt? ?

5.1.1 I ble y gallai pobl fynd yn eich cymuned chi pe bai angen gwybodaeth am gymorth/gwasanaeth lles arnynt?

5.2 Pa gamau, os o gwbl, sy'n cael eu cymryd i sicrhau bod pobl yn ymwybodol o'u hawliau lles (e.e. a oes hysbysfyrddau cyhoeddus ar gael neu daflenni mewn lleoedd amlwg?)

5.2.1 Yn eich barn chi, a yw'r wybodaeth sydd ar gael yn eich ardal chi ynghylch y gwasanaethau lles yn ddigonol?

YDY/ NAC YDY

Os NAC YDY, beth y gellid ei wneud i wella hyn?

5.2.2 Yn eich barn chi, a yw'r gwasanaeth lles a ddarperir yn eich ardal chi yn ddigonol?

YDY/ NAC YDY

Os NAC YDY, beth y gellid ei wneud i wella'r ddarpariaeth?

5.3 A oes canolfannau dydd ar gyfer pobl hyn/ canolfannau galw heibio/ diwrnodau agored mewn cartrefi preswyl?

OES/ NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.4 A ddarperir unrhyw un o'r mathau canlynol o ofal plant yn eich ardal chi? (ticiwch bob un sy'n berthnasol):

Meithrinfa gyhoeddus	
Meithrinfa breifat	
Gofal plant	
Cynlluniau ar ôl ysgol	
Clwb ar ôl ysgol	
Cylchoedd chwarae	

Arall (Rhowch fanylion):

5.5 A oes adnoddau ar gyfer pobl digartref yn eich hardal chi?

OES/ NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.6 A oes gwasanaethau yn eich ardal chi ar gyfer pobl anabl?

OES/ NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.7 A oes tai lloches ar gael ar gyfer pobl hyn neu grwpiau eraill?

OES/ NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.8 Faint o glybiau adloniant sydd ar gael yn eich ardal chi ar gyfer pobl sydd wedi ymddeol neu bobl sydd dros 60 oed, a pha mor aml y maent yn cwrdd?

	Dyddiol	Wythnosol	Misol
Oes/ Nac oes			
Nifer			

5.9 A oes cyfleusterau ar gyfer pobl ifanc a phlant yn eich hardal chi?

OES/ NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.10 A yw unrhyw un o'r grwpiau/clybiau ieuentid canlynol yn gweithredu yn eich ardal chi? (Ticiwch y rhai sy'n berthnasol)

Beavers/ Cubs/ Scowtiaid/ Venture Scouts	
Rainbows/ Brownies/ Geidiau/ Rangers	
Clybiau Ieuentid	
Urdd	
Clwb Ffermwyr Ifanc	
Cyngor Ieuentid	
Arall (rhowch fanylion)	
Dim	

5.11 A oes cyfleusterau ar gyfer pobl sy'n dioddef trais yn y cartref?

OES/NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.12 A oes cyfleusterau ar gyfer pobl sydd â phroblem gyffuriau/alcohol?

OES/NAC OES

Os OES, rhowch fanylion:

5.13 Yn eich barn chi, beth y gellid ei wneud i wella'r safon byw yn eich ardal chi?

*****

6. Pobl gwahanol, gwasanaethau gwahanol?

Mae'r adran hon yn ystyried sut y mae'r ddarpariaeth gwasanaethau yn cael effaith wahanol ar grwpiau gwahanol yn eich hardal chi. Fel man cychwyn, rydym yn holi cwestiynau ynghylch poblogaeth ardal eich Cyngor Tref/Cymuned. Wedyn, rydym yn symud ymlaen i holi sut y mae'r ddarpariaeth gwasanaethau yn effeithio ar y grwpiau gwahanol hyn, a fyddai gwneud newidiadau i'r ddarpariaeth yn newid y modd y mae'r gymdeithas yn darparu ar gyfer y grwpiau hyn. Mae'r adran hon yn gofyn eto am eich barn chi ar y materion hyn.

6.1 A yw nifer y bobl ifanc sy'n aros yn eich hardal chi wedi cynyddu dros y bum mlynedd ddiwethaf?

DO/NADDO

6.2 A yw nifer y bobl hyn a'r henoed wedi cynyddu dros y bum mlynedd ddiwethaf?

DO/NADDO

6.3 A oes mwy o deuluoedd yn byw yn yr ardal erbyn hyn o'i gymharu â phum mlynedd yn ôl?

OES/NAC OES

6.4 A oes mwy o bobl a anwyd y tu allan i Gymru yn byw yn eich hardal chi erbyn hyn o'i gymharu â phum mlynedd yn ôl?

OES/NAC OES

6.5 A welwyd cynnydd yn nifer y tai haf a brynir yn eich hardal chi dros y bum mlynedd ddiwethaf?

DO/NADDO

6.6 Yn eich barn chi, a yw'r gwasanaethau a ddarperir ar hyn o bryd yn eich ardal chi o fewn cyrraedd pawb yn y gymuned?

YDYNT/ NAC YDYNT

Rhowch fanylion:

6.7 A yw'n fwy anodd i rai grwpiau penodol yn eich cymuned chi gael gafael ar y gwasanaethau sydd eu hangen arnynt?

YDY/ NAC YDY

Eglurwch:

*****

7. Eich Cyngor

Mae'r adran hon yn holi cwestiynau am ardal eich Cyngor chi ac am y Cyngor ei hun.

7.1 Pa mor wledig yw ardal eich Cyngor chi? (Cylchwch eich ateb)

Gwledig   Gwledig yn bennaf   Trefol   yn   bennaf
Trefol

7.2 Faint o seddi sydd ar eich Cyngor? (Nodwch rif)

_____

O'r rhain, sawl un sydd wedi'i llenwi gan: (Nodwch rif)

Ddynion: _____

Merched: _____

Gwag: _____

7.3 A oes unrhyw seddi diymgeisydd?

OES/ NAC OES

7.4 Ticiwch pa rai o'r canlynol y mae'r cyngor yn eu defnyddio'n rheolaidd:

Cyfrifiadur	
Ebost	
Rhynggrwyd	

Os nad ydych yn defnyddio'r technolegau hyn ar hyn o bryd, a ydych yn bwriadu eu cyflwyno yn ystod y flwyddyn nesaf ac, os felly, pa rai?

_____
_____
_____

*****

A oes gennych unrhyw sylwadau eraill yr hoffech eu gwneud am y gwasanaethau yn eich hardal chi, neu unrhyw faterion rydym wedi'u hepgor?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Diolch.

Atodiad 2

Ysgol Cynllunio Dinesig a Rhanbarthol
Prifysgol Caerdydd, Rhodfa Brenin Edward VII
Caerdydd, CF10 3WA
Ffôn: 0292074970

School of City and Regional Planning
Cardiff University, King Edward VII Avenue
Cardiff, CF10 3WA
Tel: 0292074970

Arsyllfa Wledig Cymru
Wales Rural Observatory

www.arsyllfawledigcymru.org.uk

www.walesruralobservatory.org.uk

AROLWG GWASANAETHAU

Annwyl Glerc Cymuned/Tref

Amgaeaf gopi o holiadur Arsyllfa Wledig Cymru ar wasanaethau. Rydym yn casglu gwybodaeth am gyflwr gwasanaethau yng Nghymru ac rydym yn awyddus i chi gymryd rhan er mwyn ein helpu i gasglu cymaint o wybodaeth â phosibl. Wrth gymryd rhan byddwch yn ychwanegu llais eich cymuned chi i'r gwerthusiad o'r gwasanaethau, ac yn tynnu sylw at yr hyn sydd yn bwysig i chi a'ch cymuned. Mae'r ymchwil hwn yn cael ei gefnogi gan Un Llais Cymru, y corff sy'n cynrychioli cynghorau cymuned a thref ar draws Cymru.

Bydd yr wybodaeth a gesglir yn cael ei defnyddio gan Arsyllfa Wledig Cymru i ennyn dealltwriaeth o'r ddarpariaeth gwasanaethau a sut y cânt eu defnyddio, yn enwedig mewn ardaloedd gwledig. Mae Arsyllfa Wledig Cymru yn cael ei hariannu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i gynnal ymchwil economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol ar ardaloedd gwledig Cymru. Ond rydym am gasglu gwybodaeth oddi wrth pob cyngor cymuned ar gyfer yr arolwg hwn. I gael rhagor o wybodaeth am Arsyllfa Wledig Cymru, mae croeso i chi gysylltu â mi drwy ffonio'r rhif uchod neu gallwch fynd i'n gwefan.

Rydym wedi llwyddo i gasglu rhywfaint o ddata am y ddarpariaeth gwasanaethau o ffynonhellau eraill, felly mae'r arolwg hwn yn canolbwyntio ar y farn pobl am y gwasanaethau a'r newidiadau yn y ddarpariaeth. Mae gwybodaeth o'r fath yn ddefnyddiol iawn gan ei bod yn ein helpu i ddeall beth sy'n bwysig i gymunedau gwledig, sut mae pobl yn deall y newidiadau ac yn eu rhagweld. Cynhaliwyd arolwg tebyg yn 2004, felly mae cynnal arolwg arall yn ein helpu i ddeall y newidiadau sydd wedi digwydd dros gyfnod o amser.

Darlennwch yr holiadur yn ei chyfanrwydd cyn dechrau ateb y cwestiynau, a ceisiwch roi atebion mor llawn â phosibl. Mae'r pynciau â drafodir yn yr arolwg yn cynnwys cwestiynau ynghylch y ddarpariaeth gwasanaethau a pha mor ddigonol ydynt yn eich ardal leol chi, a chwestiynau sy'n gofyn eich barn am y ddarpariaeth a'r sut y gellir ei newid. Mae pob cwestiwn yn cyfeirio at ardal eich Cyngor Cymuned neu Cyngor Tref chi, a dylid eu hateb ar y sail hynny. **A fyddech cystal ag anfon eich atebion erbyn 3 Awst 2007 yn yr amlen a ddarperir.**

Os hoffech gwblhau arolwg yn electronig, ceir copi ohono ar <http://www.walesruralobservatory.org.uk/wel/main-w.html> neu anfonwch e-bost ataf i'r cyfeiriad isod..

Diolch yn fawr i chi am roi o'ch amser i gwblhau'r arolwg hwn.

Dr Kate Moles
E-bost: molesk@cf.ac.uk

Arsyllfa Wledig Cymru
Wales Rural Observatory

SERVICES QUESTIONNAIRE

Annwyl Glerc Cymuned/Tref

Ym mis Gorffennaf, ysgrifennais atoch i ofyn i chi lenwi holiadur ar gyfer Arsyllfa Wledig Cymru. Gan nad ydym wedi clywed gennych ers hynny, rwy'n anfon y llythyr hwn atoch i'ch atgoffa. Rwyf hefyd wedi amgau copi arall o'r holiadur ac amlen ragdal. Mae'n hawdd rhoi deunydd o'r fath o'r neilltu, yn enwedig yn ystod yr haf. Felly, mae anfon hwn atoch eto yn gyfle arall i chi leisio'ch barn fel cynrychiolydd ardal eich Cyngor Tref/Cymuned chi.

Rydym wedi cael ar ddeall fod rhai problemau gyda'r Gymraeg yn yr holiadur blaenorol, a hoffem ymddiheuro'n fawr am hyn. Rydym bellach wedi cywiro'r camgymeriadau yn yr holiadur amgaeedig. Mae Arsyllfa Wledig Cymru wedi ymrwmo i ddefnyddio a hybu'r iaith Gymraeg, ac rydym yn awyddus i barhau i wella safon yr iaith yn ein deunydd ysgrifenedig, ein gwaith ymchwil a'n gohebiaeth.

Mae'r gwaith ymchwil hwn yn cael ei gefnogi gan Un Llais Cymru a Llywodraeth Cynulliad Cymru, a bydd yn cael ei gynhoi mewn adroddiad a fydd yn cael ei ddefnyddio i ddylanwadu ar y gwasanaethau a ddarperir ac i ennyn dealltwriaeth well o'r problemau sy'n bodoli mewn cymunedau lleol. Mae llenwi'r holiadur hwn yn gyfle i chi gynnwys y materion a'r problemau a wynebir gan eich cymuned leol chi. Mae'n bwysig bod cymaint o bobl â phosibl yn llenwi'r holiadur er mwyn sicrhau bod pob mater wedi'i gynnwys a phobl ardal yng Nghymru.

Mae'r arolwg yn canolbwyntio ar eich barn chi am y gwasanaethau a ddarperir yn eich ardal chi. Gallwch lenwi'r holiadur eich hun neu gyda'r Cyngor Cymuned. Os hoffech ei lenwi gyda'r Cyngor ac nad ydych yn cwrdd yn y dyfodol agos, a fydddech crystal â rhoi gwybod i mi pryd y mae'r cyfarfod nesaf er mwyn i mi gael gwybod pryd i ddisgwyl eich ateb. Ni ddylai gymryd mwy na 30 munud i lenwi'r holiadur.

Rwyf wedi amgau copi o'r arolwg a hefyd amlen ragdal. Os byddai'n well gennych lenwi'r holiadur yn electronig a'i anfon ataf drwy e-bost, ceir copi electronig ar www.walesruralobservatory.org.uk/eng/main-e.html, a dylech ei anfon at molesk@cf.ac.uk. Os cewch unrhyw drafferthion, mae croeso i chi gysylltu â mi drwy ffonio 02920 874970 neu anfon e-bost.

Os ydych eisoes wedi anfon yr arolwg ataf, gallwch anwybyddu'r llythyr hwn.

Diolch yn fawr am eich amser - rydym yn ei werthfawrogi'n fawr.

Dr Kate Moles

Ysgol Cynllunio Dinesig a Rhanbarthol
Prifysgol Caerdydd, Rhodfa Brenin Edward VII
Caerdydd, CF10 3WA
Ffôn: **02920874970**

School of City and Regional Planning
Cardiff University, King Edward VII Avenue
Cardiff, CF10 3WA
Tel: **02920874970**

www.arsyllfawledigcymru.org.uk
www.walesruralobservatory.org.uk

SERVICES QUESTIONNAIRE

Annwyl Glerc Cymuned/Tref

Rydym eisoes wedi derbyn nifer fawr o ymatebion i'r Arolwg Gwasanaethau, ond nid yw eich Cyngor chi wedi ymateb eto. Mae'n hollbwysig ein bod yn cael gymaint o ymatebion â phosibl er mwyn i ni allu cynghori Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyflwr y gwasanaethau lleol yng Nghymru. Heb eich cyfraniad chi, ni fydd gennym unrhyw wybodaeth am eich ardal ac felly ni fyddwn yn gallu trafod unrhyw faterion lleol yn y prif adroddiad i'r Cynulliad.

Diben yr holiadur yw gofyn barn am y gwasanaethau, ac felly dylech fod yn gallu ei lenwi eich hun. Rydym yn gwybod eich bod yn brysur iawn, ond mae'r gwaith ymchwil hwn yn bwysig ac yn cael ei gefnogi gan Un Llais Cymru. Fel y nodwyd yn y llythyr blaenorol, ni ddyla i gymryd mwy na ugain munud i lenwi'r holiadur. Ar ôl ei lenwi, anfonwch yr holiadur atom yn yr amlen a ddarperir erbyn dydd Gwener 7 Rhagfyr. Byddwn yn trin pob ymateb yn gwbl gyfrinachol ac yn ddiennw.

Os bydd gennych unrhyw gwestiynau am yr arolwg, mae croeso i chi gysylltu â mi drwy ffonio (029 20 874 970) neu e-bostio MolesK@cardiff.ac.uk. Os hoffech gael copi electronig am ddim o'r adroddiad ar y gwaith ymchwil, a fydddech cystal â nodi eich cyfeiriad e-bost ar yr holiadur.

Diolch yn fawr i chi am eich amser.

Dr Kate Moles

Atodiad 3

Point X

Food Only Shop
Bakeries
Butchers
Confectioners
Delicatessens
Fishmongers
Frozen Foods
Green and New Age Goods
Grocers, Farm Shops and Pick Your Own
Herbs and Spices
Livestock Markets
Organic, Health and Kosher Foods

Non Food Only Shop

Art and Antiques
Baby and Nursery Equipment and Children's Clothes
Books and Maps
Camping and Caravanning
Carpets, Rugs, Soft Furnishings and Needlecraft
Charity Shops
China and Glassware
Clothing
Computer Supplies
Cosmetics, Toiletries, Perfumes and Hairdressing Supplies
Craft Supplies
Cycles and Accessories
Department Stores
Discount Stores
Diy and Home Improvement
Domestic Appliances
Electrical Goods and Components
Florists
Footwear
Fuel Distributors and Suppliers
Furniture
Garages, Garden and Portable Buildings
Garden Centres and Nurseries
Garden Machinery and Furniture
General Household Goods
Gifts and Cards
Hobby, Sports and Pastime Products
Jewellery and Fashion Accessories
Leather Goods, Luggage and Travel Accessories
Lighting
Lingerie and Hosiery
Mail Order and Catalogue Stores
Music and Video
Musical Instruments
Office and Shop Equipment
Party Goods and Novelties
Pets and Pet Supplies
Photographic and Optical Equipment
Secondhand Goods
Shopping Centres and Retail Parks
Stationery Supplies
Surplus Goods
Telephones and Telephone Cards
Travel Agencies

General Store

Cash and Carry

Convenience Stores

General Stores

Markets

Newsagents and Tobacconists

Supermarkets

Post Office

Post Offices

Restaurant

American Restaurants
Banqueting and Function Rooms
Caribbean Restaurants
Chinese and Oriental Restaurants
English Restaurants
Fish and Seafood Restaurants
French Restaurants
Greek Restaurants
Indian and Asian Restaurants
Italian Restaurants
Japanese Restaurants
Lebanese Restaurants
Mediterranean Restaurants
Mexican Restaurants
Pizza Restaurants
Pub Food Restaurants
Restaurants Unspecified
Roadside Restaurants
Spanish Restaurants
Thai Restaurants
Turkish Restaurants
Vegetarian Restaurants
Total

Cafe

Cafes, Snack Bars and Tea Rooms

Take Away

Fast Food and Takeaway Outlets
Fast Food Delivery Services
Fish and Chip Shops

Petrol Station

Petrol and Fuel Stations

Banks and Building Society

Financial Institutions

Pubs

Pubs, Bars and Inns

GP

Doctors Surgeries

Health Centre

Clinics and Health Centres

Dental Surgeries

Dental Surgeries

Pharmacies & Chemists

Chemists and Pharmacies

Nursery School Nursery Schools and Pre and After
School Care

Educational Establishments

Broad Age Range and Secondary State Schools

First, Primary and Infant Schools

Further Education Establishments

Higher Education Establishments

Independent and Preparatory Schools

Special Schools and Colleges

Day Care Groups

Valid Nursing and Residential Care Homes

Places of Worship

Valid Places of Worship

Permanent Library

Valid Libraries

Village Hall/ Community Centre

Valid Halls, Day and Community Centres

Police Stations

Valid Police Stations

Bus Stops & Train Stations

Valid Bus Stops
Railway Stations, Junctions and Halts

Cash Machines

Valid Cash Machines

Playgrounds

Valid Playgrounds

Telecommunication Features

Valid Telecommunications Features

Counselling & Advice Services

Valid Counselling and Advice Services

Allotments

Valid Allotments

Sports Facilities

Valid

- Bowling Facilities
- Gymnasiums, Sports Halls and Leisure Centres
- Sports Grounds, Stadia and Pitches
- Swimming Pools
- Tennis Facilities